

A tartalomból:

A zsidó élet problémái — Gellért Endre: A zsidó családi nevelés új iránya — Csermely Gyula: Zsoltármagyarázat (elbeszélés) — Peterdi Andor: Felhőnek öltözöm... (vers) — Gál István: Erdélyi zsidó művészek (Barát Móric, a festő, — Izsák Márton, a szobrász) — A Pesti Chevra Kadisa választásai — Dr. Fodor Lajos: Révész Béla: Max Nordau élete (I.—II.) — Kecskeméti Mária: A templomban... (vers) — Goldberger Izidor tatai rabbi: Guttman Mihály (hetvenedik születésnapjára) — Jehuda Burla: A tébolyodott (elbeszélés) — Dr. Friedmann Hillélné Rab Erzsébet: Bánat (vers) — Új könyvek — Krónika és Szemle — Tollhegyről: Korein Dezső: Hol van Sára feleséged? — Egy műmelléklet és 5 illusztráció

ALUL

ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ LAP

SZERKESZTI ÉS KIADJA

DR. PATAI JOZSEF

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, V., VADÁSZ-UTCA 11

Felolós szerkesztő és kiadó:
DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik
minden hó 15-én

Telefonszám:
111-901

Kiadóhivatali igazgató:
VIRÁG GYULA

Előfizetési díj egész évre: 24 pengő.

Sírkövek Budán, Margittánál

I., Torbágyi-út 2. szám
59-es villamos végállomás
a Farkasréti zsidó temető mellett
Telefon: 457-159

Visó Márkne

HÖLGYFODRÁSZ ÉS PARÓKAKÉSZÍTŐ

Speciális hajmunkák. Tartós hullám.
Hajfestés szakember

BUDAPEST
Károly-körút 25. félem.
(Király-utca szarok)

Telefon: 330-693

EZÜST

DISZMÓARU, EVŐESZKÖZÖK GYARI ARBAN

SCHLEIFER

EZÜSTARUGYAR, VII., KAZINCZY-UTCA 10.
TELEFON: 143-528

Betegtoló és önhajtású kocsik, kerékpárok, gyermekkocsik

nagy választékban.

LÓWY IMRE

SIESTA

JÁRMŰRAKTÁRA

BUDAPEST, VII., DAMJANICH-UTCA 49.

TELEFON: 420-656.

Betegtolókesi kölcsönzés. Kérjen díjtalan prospektust.

Azonnal beköltözhető

nagy villa jutányosan eladó. Fényképen megtekinthető és a vételfeltételek megtudhatók:
DOHÁNYOS-BOLT, V., DOROTTYA-UTCA 10. SZ.

Karmel Penzió Budapesten

VI., Andrásy-út 43. Telefon: 225-434
225-664

Villamos és autobusz összeköttetés a város minden részébe

Elsőrendű családi penzió a város központjában, teljesen újonnan berendezve. Legnagyobb kényelem, modernül berendezett, szépfekvésű szobák folyó vízzel. Fürdőszobák. Bőséges és elismerten kitűnő konyha. Kívánatra diétikus ellátás. Figyelmes kiszolgálás. Abszolút tisztaság. Olcsó árak, hideg- és melegvíz. Referenciát a budapesti orth. rabbiság ad. Szobák napokra is igénybe vehetők. Előzetes szobafoglalás. Szíveskedjék nagybecsű látogatásával bennünket megtisztelni.

Használt férfi-, női ruhákért, fehérneműkért, szőnyegekért, zálogban lévő és minden tárgyért magas árat fizet

Nutovits, VIII., Népszínház-u. 26. T. 141-467

SZÜVETCSERE.

A JAVNE-KÖNYVEK EDDIG MEGJELENT KÖTETEI:

1. BENOSCHOFZKY IMRE:

Zsidóságunk tanításai Ára P 2.—

2. AGNON: Tengerek szívében Ára P. 2.40

3. HAHN ISTVÁN: A Fény ünnepe Ára P 2.40

4. AZ ÖRKÖDÉS ÉJSZAKÁJA. PESZÁCHI HAGGADA.

Dr. Róth Emil győri főrabbi Haggadája, legrégebb népkönyvünknek modern fogalmazása, mely a megújított zsidó szellemet sugározza. ÁRA: (15 művészi illusztrációval, kóttakkal, a Széder dalainak énekelhető magyar fordításával) 3.60

SAJTÓ ALATT:

5. «Ha akarjátok, nem mese.»

Herzl Tivadar írásaiból és gondolataiból Ára P 2.80

7. Dr. VIDOR PAL: A Szombat könyve.

Ára (kóttakkal, 25 értékes illusztrációval) P 2.80

6. Az eszme kovácsai Ára P 2.80

Gyűjtemény M. Hess, Achad Haam, Buber, Klatzkin tanulmányaiból. Összeállította Danzig Hillel.

A JAVNE-KÖNYVEK EGYETLEN MŰVELT ZSIDÓ OLVASÓ ASZTALÁRÓL SEM HIÁNYOZHATNAK

Megrendelhetők: A Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetségénél, Budapest, Király-utca 93.
(BIZOMANYOS: GONDOS SANDOR KÖNYVKERESKEDŐ, BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 53. SZAM.)

MULT ÉS JÖVŐ

SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF

ZSIDÓ LAP

XXXII. ÉVF. 1942 MÁRCIUS

A ZSIDÓ ÉLET PROBLÉMÁI

(dr. F. L.) A *Mult és Jövő* egyik régebbi számában egy felekezeti árnyalatokon felül álló egyetemes zsidó, közéleti szerv kérdésével foglalkoztam.

Inter arma silent musae. Ezt alkalmazni kell a közéletre és különösen a zsidó közéletre is. A vélemények szabad kialakulására nem alkalmas a háborús atmoszféra. Amikor tehát a felekezeti árnyalatokon felülálló, közéleti szerv megteremtésének ötletét felvettem, az elkövetkezendő békés idők legfelsőbb, országos szervére gondoltam. E szerv megalkotásának belső megfontolások és nem külső körülmények alapján kell létrejönnie. Semmi sem lehet olyan hiábavaló és eleve korai halálra ítélt, mint az olyan belső, zsidó, közéleti elgondolás, mely külső körülmények, szimpátiák és antipátiák folytán kelt életre. A felekezeti árnyalatokon felül álló, zsidó közéleti szerv megalkotása nem külső körülmények aktuális követelménye, hanem *olyan belső szükségesség, melynek hiányát már régen s a maiaknál kevésbé komoly és sürgető időkben is erősen érezte és érzí a magyar zsidó közösség.*

Elgondolásom alapját az a gondolat képezi, hogy idejét mult dolog ma már, a világ bármely részén, a zsidóságról pusztán mint *felekezetről* beszélni. Más-más elgondolások alapján s különböző színezésben a zsidóságot, mint népréteget ismerik el ma csaknem világszerte. Magyarországon ugyancsak elfogadott fogalom a magyarországi zsidóság mint *nép*, vagy *népréteg*. E fogalmon belül mi, magyar zsidók nyomtatékosan leszögezhetjük, hogy mint felekezet, vagy, *mint népréteg, a magyar hazának mindenkor hű és odaadó közössége akarunk maradni.* Nincsenek és nem is lehetnek centrifugális politikai törekvéseink, mert *mi a magyar nemzet, a magyar szellem és a magyar állam primátusát kategorikus imperativusnak tekintjük.* Nem adjuk fel a szabadság, az állampolgári, teljes jogegyenlőség elvét sem. Ezt megszervezendő zsidó közéletünk erejével küzdeni akarunk azért, hogy ezt a szabadságot és ezt az alkotmányi jegegyenlőséget ismét diadalra vigyük és egyben zsidó népi értékeink szellemi és gazdasági eszközeivel megszervezeten. tömörültebben és ezért hatásosabban tudjuk szolgálni a magyar nemzeti törekvéseket is.

A zsidó népi megújulás teljességét ugyancsak a cionizmus útján érhetjük el, de ez a zsidó népi törekvéseknek csak befelé fordított oldala, melynek a magyar nemzeti politikával nincsen semmi kapcsolata. Ez csak a belső zsidókérdés megoldásának útja, de éppen olyan fontos a külső zsidókérdés megoldása, mely a magyar életben a szabadság és egyenlőség visszaszerzésére és az adott és a jövőben esetleg újabb változó körülmények között a zsidó népi értékeknek a magyar nemzeti célok szolgálatába állítására irányul. Világosabban kifejezve: *hangsúlyozni kívánjuk — jobban, mint a multban — zsidó népréteg-voltunkat, egyben azonban nyiltabban és világosabban, mint a multban, kifejezetten mint zsidó népi pluszt ajánljuk fel szellemi és gazdasági erőinket a magyar népi törekvések szolgálatára.*

Tudom, hogy a zsidó élet országos megszervezésének gondolatától a magyar zsidóság még mindig idegenkedik, mert ebben valami merőben újszerű elgondolást sejt. Pedig, hogy a dolog milyen egyszerű s mennyire az események maguk segítik kialakulni, bizonyítja éppen az „*Országos Pártfogó Iroda*” gyors és sima létrejötte. Ez a szervezet már igen közel áll ahhoz, amiről e sorokban írok: az országos zsidó népképviselői szerv lényegéhez.

A keresztény egyházak sem voltak soha kizárólagosan egyházi szervek, hanem egyúttal szoros politikai kapcsolatban állottak az ország alkotmányával. A második zsidótörvényig a magyar zsidóságnak, mint *felekezetnek* is kodifikálva volt ez a politikai bekapcsolódása és meg volt adva a további kifejlesztés lehetősége is.

A zsidótörvények-adta helyzetünk, mely *népnek deklarált bennünket* s egyben más népréteggel ellentétben, jogainkat is megnyirbálta, olyan, főként politikainak nevezhető helyzetet teremtett, melynek következményeit is csak politikai síkon vonhatjuk le. Minden probléma, mely bele-vág eleven életünkbe, jelenünkbe és jövőnkbe, politikumból született, politikumból tartatik fenn s így annak megjavítása is csak politikai úton képzelhető el. Olyan nép pedig, mely nem akarja, vagy nem meri vállalni a *politikai önnevelést, fegyelmezést és a higgadt, alkotmányos, de*

következetes politikai küzdelmet, nem is érdemli meg sorsa javulását. Hiszem és tartom a magyar zsidóságot olyan értelmeknek, hogy ezt a kifejezést: „politika“ e cikk és speciálisan a zsidó népréteg szempontjából tekinti és nem téveszti össze azzal a „politikával“, mellyel a zsidóságon kívül bizonyos közéleti ténykedéseket jelölnek. E cikkben és általában a zsidó közéletben ez a fogalom csak annyit akar jelenteni, hogy a multbeli *hitéleti* kiindulás helyett a jelen és jövő követelményei elsősorban a *szociális kiindulást* kell, hogy hangsúlyozzák. Mert a magyar zsidóságnak jelenleg nem *hitéleti*, hanem *szociális problémái* azok, melyek a zsidó tömegeket, vagyoni és társadalmi különbség nélkül, legerősebben és legközelebről érintik. Legyünk tisztában azzal, hogy mai helyzetünkben nem elégedhetünk meg adományokat gyűjtő és kiosztó szervezetekkel, hanem a *zsidó népi erőket összefogó, e népi erőkből rejlő értékeket kiaknázó, céltudatos, nevelő, szervező és jövőre is kiható látókörű, közéleti vezetésre is szükségünk van. A hitélet különböző árnyalatú részekre szaggathatja a magyar zsidóságot, de a közéleti szellemnek egységes, egyformán gondolkozó, tájékozott és tisztánlátó zsidó népréteget kell teremtenie.*

A magyar nemzetnek igen értékes és most tértelenségre kárhóztatott zsidó szellemi és gazdasági erőtartalmáiból kell kiindulnia a népi szervezés e munkájának. Részt kell adni belőle sok értékes politikusunknak, közgazdászunk-

nak, tudósunknak, íróknak, akik a magyar politikai, tudományos, gazdasági és irodalmi életben szerezték tapasztalataikat s így a legalkalmasabbak arra, hogy az idők szellemének megfelelően, harmónikusán építsék ki a kapcsolódásokat a *zsidó népi élet lehetőségei, követelményei és a magyar állam üdve között.*

Hiszem, hogy Magyarország diadalmasan fog kikerülni a jelenlegi „népek harcából“. Hiszem, hogy meg fog valósulni mindannyiunk álma: *Nagy-Magyarország*. Ezzel a megvalósulással fog bekövetkezni a mi rehabilitálásunk is. De hogy ez bekövetkezzék, azért nekünk is küzdenünk kell. Ez a küzdelem a *zsidó népi becsületnek és a zsidó fiatalság jövőjének követelménye.*

Herzl Tivadar prófétikus megállapítása következett be rajtunk, hogy „a zsidó népnek minden üldözésnél nagyobb szerencsétlensége az, hogy kétezer éven át nem volt egységes politikai vezetése“.

Minden ország zsidóságára külön-külön helytálló igazság ez.

Az élet maga fogja megszabni a zsidó népi megszervezés irányvonalát, lemérhető és lemérhetetlen feladatait és hamarosan el fog jönni az idő, mely meggyőz mindannyiunkat róla, hogy *ez a megszervezés éppen olyan fontos feladat zsidó népi, mint magyar nemzeti szempontból.*

Barát Móric (Nagyvárad): *Bolygó Ahasvér*

GELLÉRT ENDRE:

A ZSIDÓ CSALÁDI NEVELÉS ÚJ IRÁNYA

A nevelés egyik legfőbb célja: a gyermek harmonikus emberré fejlesztése. Harmonikus emberré, akiben a szellemi és anyagi világ jelenségei meghiggadva, ellentmondásaikban egymást kiegészítik. Zavarmentes életet akarunk biztosítani a növekvő gyermek számára lelki téren is. A pszichoanalízis és az individualpszichológia népszerűvé tették napjainkban a gyermek lelkiélete vizsgálatának a gondolatát és sok tekintetben valóban kiegyensúlyozottabb ifjúságot tudunk biztosítani gyermekeink számára, mint amilyent apáink vagy nagyapáink kaphattak. A tudomány fentemlített ágai nagyszerű útmutatást adnak a szülőknek, gyermekeik fejlődésének különböző korszakaiban felmerülő problémákkal kapcsolatban. A megfigyelések eredményeiből leszűrt tanácsok a gyermek felnőtt emberré válásának kérdéseire, problémáira adnak választ és így bármelyik kulturnép gyermekeinek a nevelésében *általánosan* felhasználhatók. A zsidó gyermek nevelésében az általános nevelési elvek mellett még egyéb szempontokra is tekintettel kell lennünk, olyan zavar-kiküszöbölésre, amelynek szükségessége más nép ifjúságának irányításában nem feltétlenül jelentkezik. Megjegyzendő, hogy itt elsősorban a galuti, a nem zsidó-nemzeti környezetben élő zsidó-gyermek nevelés-problémájának egyik igen fontos fejezetére akarunk rámutatni — nagy vonásokban.

A gyermek — hacsak szerencsétlen körülmények más-kép nem kényszerítik — a családi élet keretében szerzi meg első benyomásait és pedig nemcsak az anyagi világ jelenségeiről, hanem a szellemi világ megnyilatkozásairól is. Ezek a korai benyomások ágyazzák meg a későbbi tapasztalatok helyét és határozzák meg, talán döntően, az egyén lelki életét. Ha kiegyensúlyozottá akarjuk nevelni gyermekeinket, akkor a családi életnek erősen ható korszakában — 13 éves korig — kell kiküszöbölnünk a zavaró jelenségeket. Jelen soraink tehát elsősorban a most még meglehetősen fiatal, — de majdan a jövőnket eldöntő — gyermek zsidó generáció érdekében íródtak.

Nem engedhetjük meg, hogy a jövőben egyetlen zsidó gyermeknek is szenvednie kelljen attól az „élménytől“, amelyről többször olvashattunk asszimiláns zsidó írók visszaemlékezéseiben: — a „te zsidó!“ vádjának első fejbe-vágására gondolunk. Korunkban a zsidókérdés vagy helyesebben a zsidó zsidó-voltának a kérdése időszerűvé vált és politikai változásoktól függetlenül valószínűleg időszerű lesz a jövőben is. A zsidónak tisztában kell lennie zsidó-voltával, annak nemcsak következményeivel, hanem mibenlétével is. A „te zsidó!“ vádja azért jelentett — és jelent talán még ma is egyes családokban — szinte elviselhetetlen nem is fejbe-, hanem lélekbevágást, mert a gyermek ekkor zsidó-voltának következményével és éppen pillanatnyi kellemetlen következményével ismerkedik meg — *legtöbbször anélkül, hogy zsidóságáról előzőleg pozitív formában tudomása lett volna.* A zsidó nevelőnek, — minden zsidó apa és anya zsidó nevelő, ezekben a sorokban különben is elsősorban hozzájuk és nem az iskolai nevelőkhöz szólunk, — mondom, a zsidó nevelőnek zavart kiküszöbölő munkájában az általános és minden gyermekre vonatkozó feladatok mellett arra is vigyáznia kell tehát, hogy a gyermeket ne érje készületlenül a fenti „vád“, hanem ellenkezőleg, zavarmentesen simuljon bele zsidóságába. Mert az a gyermek, akit megtanítottak zsidóságára, aki zsidóul él, *akit a zsidó népi-vallásos formák között nevelnek*, aki ismeri közösségének értékeit, nem érezheti később vádnak, ha ehhez a közösséghez sorolják. Nem jelent majd többé *meglepetést* zsidó volta, — mert hiszen a „te zsidó!“ traumájának súlyosságát éppen az élmény váratlan, meglepő volta okozta. A zsidóságára elő nem készített egyén lelki életét annyira megzavarta a meglepetés, hogy ez egész életét megmérgezhette. Zsidó közösségünk egész jövője hasonló jelenségek kiküszöbölésén fordul meg, így bátran állíthatjuk, hogy a probléma a nevelés szűkebb terén túlmenően az egész zsidókérdés-komplexum középpontjában áll és mint ilyen

a legnagyobb figyelmet érdemli meg, — mindenesetre sokkal többet, mint amennyiben eddig részesült.

A Közép-Európában meghonosodott iskolai nevelés formái között — ahol a gyermek csak a nap kisebbik részét tölti az iskolában — az iskola önmagában a család döntő segítsége nélkül semmit sem tehet. A zsidóságba-való harmonikus belesimulásnak a családi körben kell végbemennie. Mit jelent zsidó életet élni, zsidó nevelést adni a diaszpórában élő zsidóság számára? Zsidónak lenni nyilvánvalóan annyit jelent, mint a zsidó közösséghez tartozni. Egészséges körülmények között élő nép fiának nem probléma a népi hovatarozás. Ezekben a gyermekekben a népi közösséghez való tartozás érzését csak fejleszteni lehet, de minden különösebb hangoztatás nélkül is beletartoznak a közösségbe. A zsidó közösségi fennmaradás ezért nem lehet probléma Palesztinában. De nem ez a helyzet a galut országaiiban. Ott, ahol a zsidó közösséghez tartozás nem magától értetődő, ott — amennyiben pozitív zsidó alapon állunk — ezt a közösséghez tartozást ki kell fejleszteni, meg kell magyarázni, tudatosítani és gyakorolni kell. És erre *itt* más mód nincs is, mint a *zsidó vallás útjai*.

A zsidó vallás egy bizonyos tekintetben sokkal többet foglal magában, mint a többi vallások. Míg a többi vallások az embernek Istenhez való viszonyát rendezik valamilyen módon, addig a mai napig kifejlődött zsidó vallás *ezen kívül* egyúttal a népi élés formáit is magában foglalja. A majd kétezer éves, állam nélkül, szétszórtságban élő zsidóság, minden népi megnyilatkozását vallásának ceremóniába sűrítette. És míg Palesztinában a vallás lehet talán egyéni kérdés, mert a közösség fennmaradása automatikusan biztosítva van és az egyének Istenhez való kapcsolatába valóban senkinek sem lehet beleszólása (a palesztinai zsidóság vallási élete olyan probléma, amelynek tárgyalására itt nem térhetünk ki), addig a galut országaiiban vallásosnak lenni egyenesen kötelesség, ami, igenis, elvárható és megkövetelhető mindenkitől, aki a mi közösségünkbe született, mert itt a zsidó vallás útjain nemcsak Istenhez közeledik (ennek elérése ugyancsak nagy pedagógiai cél), hanem a közösséget is élteti. *Minden zsidó-formák között élő család gyermeke a zsidó közösség építő és továbbfejlesztő tagja, — minden, a zsidó népi-vallási formákat felhagyó család sarja elhagyja a zsidó közösséget.* Tragikus bizonyíték erre az európai zsidóság utolsó száz évének a története.

A francia forradalom eszméi elterjedésének idejéig — Lengyelország egyes helyein egészen a mai napig — a zsidó vallás népi és vallásos elemei természetesen hangozódtak össze, minthogy természetes volt a zsidó közösségi élés is. Amikor eltűntek a korlátok és a környező közösségbe való olvadás folyamata megindulhatott, az első lépés a zsidó vallás reformálása volt. Ez természetes is, hiszen a zsidóságához csakis vallásán keresztül lehetett eljutni. Ez a reformálás a zsidó vallást éppen népi elemeitől, népi szokásaitól igyekezett megfosztani, csupán vallásos elemeit hangsúlyozva ki. A zsidó templom is — egyéb vallások templomaihoz hasonlóan — csupán „Isten háza“ lett és nem a közösségi élet megnyilatkozási helye, mint ahogy az azelőtt szokásos volt (és ez megmagyarázza a más vallású egyének számára a „régik“ zsidó templomokban tapasztalható olyan furcsa hangot és hangulatot). Az inádkozókat, talmudtanulókat, ünneplőket, bíráskodókat, melegedőket, táncolókat és „kólecolókat“ magához gyűjtő és így a népi élet központjává lett *bét-hamidrasok* száma erősen megcsappant, helyükbe a magasztos hangulatú, külsőre is fenséges, tornyos „bét hakneszet“-ek kerültek. Egyáltalában az istentiszteletet tették a zsidó vallási élet fókuszába és az otthoni népszokásos, hétköznapi vagy ünnepnapi zsidó élet színei elhalványodtak. A vallás népi elemei korszerűtlenné váltak és így fokozatosan eltűntek a zsidó család életéből. Így fejlődött ki előbb a szombati istentiszteletet ugyan még rendszeresen látogató zsidó férfinak a típusa,

akinek az üzlete azonban szombaton nyitva van és a feleség helyettesíti az istentiszteleten éppen résztvevő férfit. De ez még csak a kezdet. A reformálás ezután az úgynevezett „jom-kippur zsidók“-hoz vezetett, akiknek a zsidó „közösséghez“ való tartozása az évenként egyszeri zsidó-templomi megjelenésben nyilvánult meg. Természetes azután, hogy a népi elemeitől megfosztott zsidó vallás a válásosság általános hanyatlásának idején nem jelentett többé összetartó erőt és ezrek és tízezrek vonták le a végső következtetést: a zsidó közösségtől formailag is elszakadtak.

Ez a folyamat — különböző okok miatt, amelyeket itt nem taglalunk — lezárult. Kárhozzatni ezt a folyamatot történelmietlen dolog volna, ezen a folyamaton a zsidóságnak keresztül kellett mennie. *És amint annak idején szükséges és természetes volt az adott történelmi helyzethez való alkalmazkodás, olyan történelmi kötelesség és természetesség mo, a népi mozgalmak általános újjáéledésének idején, a zsidó népi életformákhoz való visszatérés, ami a galut országaiban egyet jelent a zsidó vallásos élet felélesztésével.* Meg kell állapítani azonban, hogy a népi kivetkezés Európa zsidóságának nagy részében — neológ és orthodox zsidó rétegekben egyaránt — már igen mélyre hatott és a zsidóságot napjainkban ért fordulat az, amely éppen ezért óriási feladatok elé állítja a zsidó nevelőt.

Amikor az egész zsidósághoz fordulunk új zsidó nevelésre hívó sorainkkal, különbséget kell és szándékozunk tenni a teendők terén az orthodox és neológ zsidóság között. El kell ismernünk, hogy formabetartása miatt az orthodoxiánál aránylag könnyebb a helyzet. (Nem véletlen, hogy a cionista mozgalom megalapítói és nagyjai között túlnyomó többségben vannak az orthodox családból származottak.) Sokkal nehezebb az új zsidó nevelő munkája a Magyarországon és általában Közép- és Nyugat-Európában nagy többségben lévő neológ zsidóságnál. A zsidó nevelőnek — ennél a zsidó rétegnél — az a roppant nehéz feladata van, hogy a zsidótlanná vált zsidó családba született gyermekeket zökkenésmentesen vezesse be, vezesse vissza a zsidóságba. És ha nem akarunk egy újabb generációt elveszíteni, a munkát most kell rögtön elkezdni. És minthogy ebből a szempontból éppen a családi nevelés a döntő, nem elegendő csak a zsidó iskolák nevelés-szellemének ilyen irányú átállítása. E sorokban említettük már, hogy zsidó nevelőn — a mi esetünkben — a zsidó apát, anyát értjük. Az a rettenő nehéz helyzet állott tehát elő, hogy a zsidóságot, a zsidó népi vallást egyáltalában nem, vagy csak igen kevésbé ismerő zsidó szülőnek kell gyermekét, annak egyéni és a közösség kollektív jövője érdekében a zsidósághoz visszavezetni. A helyzet visszás voltából logikusan következik, hogy a „jom-kippur zsidó“ apát és anyát kell előbb megnevelni. Természetesen tudatában vagyunk a galuti életformákból adódó nehézségeknek. Ez azonban nem ok arra, hogy semmit sem csináljunk. Szükséges egy olyan szerv felállítása, amely magába tömöríti a fiatal zsidó szülőket és komoly, nem csupán liturgiás, hanem éppen a szükséges népi szellemben megadná ezeknek a szülőknél azt a zsidó nevelést, amelyet ők saját hibájukon kívül nem kaptak volt meg, amelyre azonban gyermekeik érdekében már ismét mérhetetlenül szükségük van. Elképzelésünk szerint munkánk a legtöbb eredménnyel az elemi iskolák négy alsó és a középiskolák első két osztályába járó tanulóink szüleinél kecsegtet. Ebben a korban a legintenzívebb ugyanis a családi élet hatása a gyermekekre. Ez az a legközelebbi generáció, amelyikre a legjobban építhetünk, ha még most elkezdjük új zsidó nevelő munkánkat. Az elemi iskolák és az említett középiskolai osztályok vallásánárain keresztül kell és lehet megszervezni a fiatal zsidó szülőket. A szó szoros értelmében meg kell tanítani őket a mindennapos zsidó élet szokásaira, kialakult törvényeire. „*Minha avotenu, din hu*“. A kétezeréves galut népszokásokkal, új formákkal töltötte meg az ősi nemzeti vallást, és ezek a szokások a népi lét törvényeivé váltak. Itt nincs helyünk arra, hogy pontos tanmenetet állítsunk fel ezt a munkát megindító szerv számára, de a „zsidóság-tanítást“ elsősorban és leggyorsabban azokkal a szabályokkal kell elkezdni, amelyek ünnepeink megülésével kapcsolatosak, ahol a gyermekekre leghatásosabban jelentkezik a zsidó népi. A szülőket összetömörítő vallásánárok egyéni ráhatással is

gyönyörű eredményeket érhetnek el, amit számtalan példa bizonyít, csak hogy ezt a munkát feltétlenül központilag meg kell szervezni. Kétségtelen, hogy a galuti zsidóság, jelenlegi életformái között, egyik napról a másikra nem változhat meg. Amiképp egy hosszú folyamat vetkőztette ki a zsidót a maga zsidóságából, úgy egy időben: tartós, állomásaiban: gazdag fejlődés alakíthatja csak ki az új zsidóságot. Ezt a fejlődést pedig egy ilyenféle mozgalommal már most meg kell indítani, hogy mennél több egészséges lelket mentünk meg a zsidóságnak.

Amikor a vallásos családi élet újjászületésének fontosságát hangsúlyozzuk — ezt esetleges tévedések elkerülése céljából kívánjuk megjegyezni — semmiesetre sem gondolunk a mai orthodoxia életformáinak az átvételére. Mert mint mondtuk, az orthodoxia éppen úgy keresztülment a népi kivetkezés folyamatán, mint a neológ zsidóság. A különbség csak az, hogy, míg a neológ zsidóság a csak vallási elemeiben megmaradt zsidó élettől is eltávolodott, addig az orthodoxia — érezve a felszívódás és teljes megsemmisülés veszélyét — mereven belekapaszkodott a formákba. De formátvagyó életszemléletében elhalványodott a népi lélek. Az orthodox apa a büntudat nehéz terhét rakja a fiára, amikor Istennel szemben elkövetett bűnnek tünteti fel a kalap nélküli járás-kelest, evést, szombati hordást, stb. Pedig a legnagyobb bünt Istennel és a zsidósággal szemben éppen ez az orthodox apa követi el. Bünt követ el Istennel szemben, mert antropomorfizálja a Legfelsőbb erőt; minden ideál Eredetét és Kitejesedését apró-cseprő ügyek hosszúálló hírájává teszi. És bünt követ el a zsidósággal szemben is, mert gyermekét, sajnos, igen gyakran elkedvetleníti a zsidóságtól és szinte saját maga taszítja őt ki a közösségből. Ez a magyarázata a sok, orthodox családból származó, vallástalanná lett zsidó fiatalembernek. A formák megvalósítását nem szabad etikai kérdéssé tenni! Tartsuk be — igenis — a kodifikált szabályokat is! De nem csak azért, mert betartásuk vagy be-nem-tartásuk a paradicsomot vagy a poklot jelenti, hanem mert így követeli meg a zsidó népszokás. A legapróbb szabályt is el lehet fogadtatni a gyermekkel, ha olyan szellemben nevelik, hogy ezt így kell tennie, mert így szokta tenni minden zsidó, ha az egész nevelésen keresztül vonul a népi szellem, az ősi tradíció szeretete és tisztelete. Az orthodoxiánál is szükség van egy olyan mozgalomra, amely a forinak önmagukértvalóságát megszüntetve, tartalmát, népi tartalmát visz azokba.

A zsidóság kollektív jövőjéért folytatott grandiózus munka így egybefolyik gyermekeink egyéni boldogságát, lelki harmóniáját megeremtő gondoskodásunkkal. Milyen büszkeség töltheti el azt a helyesen népi szellemben nevelt ifjút, aki későbbi zsidó tanulmányai és olvasmányai során azt tapasztalja, hogy 2000 évvel ezelőt élt ősei ugyanúgy viselkedtek bizonyos helyzetben, mint ő, ugyanolyan népi formák között közeledtek Istenhez, mint ő. Ennek a felismerése mérhetetlenül megerősíti a történelmi öntudatot. Az ilyen egyénnek nem lehet semilyen traumája zsidóságával kapcsolatban. *Az új zsidó vallásos nevelés tehát visszatér a formákhoz, de népi szellemmel tölti meg őket.* És amikor Istenhez közeledik a zsidó, közte és más nép istenkeresője között az a különbség, hogy ő a zsidó népben évszázadok alatt kifejlődött formák között teszi meg az utat.

Ilyen neveléssel kell törekednünk, annak az ideális zsidó ifjú típusának a kialakítására, aki 1. harmónikusan találja meg az utat Istenhez, 2. dolgozik az egész emberiség ideáljainak a megvalósításán és 3. a természetes beletartozás érzetével éli zsidó népi kulturális életét.

DR. WEISZ MIKSA: AZ ISTENSZOLGÁLAT ÚTJAIN (Beszéd. Budapest. 1941. Különlenyomat a Magyar-Zsidó Szemléből). Az orosházi hitközség kitűnő fiatal papjának, dr. Weisz Miksának egy beszédét tartalmazza e füzet. Dr. Weisz Miksa a „Ferenc József“ Országos Rabbiképző Intézet diplomájában az 1941 március 20-i rabbiavatáson mondta el ezt a szép beszédet, melyet hazafias lendület, a zsidó vallás igazságáért lángoló hev és tüzes lelkesedés jellemez.

G. S.

CSERMELY GYULA: ZSOLTÁRMAGYARÁZAT

Lázár Adorján, a Leberecht és Társa cég beltagja (Leberecht volt az atyja, ő már Lázár volt) harmincegy-barminkét éves, tiszavidéki születésű, budapesti illetőségű, izraelita vallású sablonos fiatalember volt. Olyan, mint sok tízezer a városban. Értett az üzlethez, amelynek élén állt, tudott sok mindent, amit részben az iskolában tanult, részben magaművelődés útján sajátított el: tudott magyarul, németül és franciául válogatottan beszélni, tudta néhány sportágnak szabályait is, de a zsidóságból nem tudott semmit. Otthon, mikor kishű volt, alig látott zsidó életet a ház körül; őt nem tanította anyja a *Smá Jiszróélra*, őt reggel és este nem fogta kéznél az atyja, hogy imádkozáshoz a templomba vezesse. Először is, mert abban a kis fészekben hétköznap, kellő részvevő híján, zárva maradt az elhanyagolt kis templom és szombaton délelőtt is csak nehezen gyűlt össze tíz férfi, hogy gyülekezetben imádkozni lehessen, másodsor, mert atyja akkor sem ment volna a templomba, ha mindennap lett volna rendes imádkozás. Az irodákban a szombatnap is hétköznapra szürkült; szemben volt az üzlet. Mindenki dolgozott, mint hétköznap és a konyhában a tűzhelyen friss ebédet főzött a szakácsnő.

S mikor Leberechték felkerültek Pestre, az Adorján gyerekről lekopott az a kevés zsidóság is, amely szülőföldjén mégis csak ráragadt. Itt még „mázkír-zsidó” sem lett belőle, aki négyszer az évben félóra beszalad a templomba, mert még éltek a szülei, sőt pompás jó egészségnek örvendtek. A templomot csak kívülről ismerte, belülről csak akkor látott templomot, ha egy-egy barátja megnősült, vagy egy-egy ismerős leány férjhezment. És akkor is minden alkalommal úgy távozott a templomból, hogy hideg maradt a lelke és egyáltalán nem érezte, hogy Istene házában töltött el húsz-huszonöt percet.

Mondta is sokszor, nemcsak társaságban, de akárhánszor otthon is:

— Nem is tudom, miért maradok meg zsidónak? Nincs éppen terhemre a zsidóság, tehát megmaradok zsidónak, ha már ebben a vallásban születtem, de különös előnyt sem látom. Amint tehát úgy kívánja az érdekem — előnyös házasság vagy szerelem, vagy esetleg valami jövedelmező üzlet, melynek zsidóságom állja az útját — minden lelkiismeretfurdalás nélkül fel is cserélem vallásomat más vallással.

Ha megszokott társaságban így beszélt, alig akadt valaki, aki kárhoztatta volna a beszédét. Ha meg otthon történt, hogy ilyen gerinctelen szót hallatott, atyja azt mondta:

— Nagykorú vagy, fiam. Tehetsz, amit érdeked jónak lát.

— Könnyen is fogom tehetni — szokta ilyenkor hozzátenni a fiú — mert nincs ma már hivatása a zsidóságnak. Imádkozni és kósert enni: ez csak nem hivatás. Nincs igazságom, apám?

— Bizony én sem tudom, fiam, mi a zsidóság hivatása — felelte minden alkalommal az atyja.

Leberechtéknek tűzifa-nagykereskedésük volt Pesten és úgy szereztek a sokszáz vagonnyi árut, hogy kitermelésre egész erdőrészeket vettek meg. A kitermelést, mely akárhánszor hónapokig is eltartott és utána a Pestre való szállítást előbb maga Leberecht vezette, tehát sokszor három hónapig is távol maradt családjától és Pesttől, azután pedig, hogy Adorján már jól értett az üzlethez, ez utóbbi ment hónapokra vidékre, hogy kitermelje a megvásárolt erdőrészt. Ilyenkor rendszeren vagy annál a birtokosnál, vagy annak a birtokosnak az intézőjénél lakott és

étkezett, akitől megvette kitermelésre az erdőrészt és mert sem az intéző háza, sem a gazdájé nem volt zsidó ház, Lázár Adorján elzsidótlanodása még nagyobb lett.

Az elmúlt évben a Leberecht-cég a Bükk-hegységben vett kitermelésre erdőt. Magát a vásárt az öreg Leberecht kötötte meg az erdő rész tulajdonosával, egy miskolci vagyonos zsidóval, akinek az erdő alján szép villája volt s ez azt mondta Leberechtnek, mikor perfekt volt a vásár, hogy hát csak küldje hozzá a fiát, nála fog lakni a villában, mert egész nyáron át családjával kint élnek és náluk is fog étkezni... nyitott ajtókkal és szíves vendégszeretettel várják.

— No, és mit csinál, Feldmann úr — kedélyeskedett, tréfálkozott Leberecht —, ha a fiam elszereti a maga leányát?

— Ettől egyáltalán nem félek, mert először is már menyasszony a lányom és svüesz után egy hétre lesz az esküvő, másodsor: hát szeresse el... hozzáadnám én a lányomat olyan abszolút gojhoz, mint a fia?

Két héttel ezután Lázár Adorján bevonult a Feldmannék vendégszerető házába.

— Érezze jól magát itt minálunk — üdvözölte a házigazda a fiút. — Jön-megy, amikor tetszik és úgy él, ahogy megszokta, nekem viszont engedje meg, Lázár úr, hogy én is csak úgy éljek, ahogy megszoktam.

István Mányai: Hegedűs

Milyen életet szokott meg Feldmann úr, arról nyomban meg is győződött a fiú. Éppen ebédidő lévén, azonnal asztalhoz is ültek, de Feldmann úr úgy ült le, hogy előbb megmosta a kezét és elmondta az előírt benedikciót és a kenyérből is csak úgy evett, hogy hálát adott Istennek és áldást mondott a mindennapi kenyérre.

— Ez megkülönbözteti az embert az állattól — magyarázta meg Feldmann a vendégnek — és nemcsak a zsidó embert, de a másvallású hívőt is az állattól, hogy mielőtt eszik, hálát ad Istennek az ételért.

— Nem bántja önt, uram, hogy én nem mosdottam, nem imádkoztam és hajadonfőtt ülök az asztalnál?

— Erre mit mondjak? — felelte az öreg. — Utóvégre ön vendég a házamnál és én kijelentettem már kezdetben is, hogy úgy élhet itt minálunk, ahogy megszokta.

— No, azt hiszem — nevetett a fiú —, hogy ízleni fog a főztjük akkor is, ha én is sapkát teszek a fejemre, mikor étkezünk.

És ezt mondván, átnézett Feldmannék másodszülött lányára, a gyönyörűséges, még nem menyasszony Ilkára, aki akkor is, a későbbi napokon is egyáltalán nem titkolta a fiú előtt, hogy ahogy műveletlen emberhez nem tudna nőül menni, úgy abszolút vallástalanhoz sem tudna.

Péntek este: két gyertya az asztalon. Erről hallott már valamit a fiú, de az áldás a borra neki új volt és még újabb az, hogy vacsora után, de még imádkozás előtt, valami héber dalt énekelt a gazda.

— Mi ez, amit énekel? — kérdezte.

— Ez Dávidnak egy zsoltára, a százhuszonhatodik — magyarázta meg Feldmann a vendégnek. — Minden ünnepi étkezésnél, péntek este, szombat délben és estefelé, hétköznapra eső ünnepen is ez járja. Minden jóra való zsidó házban éneklük, mert a zsidóság hivatása van kidomborítva ebben a zsoltárban.

A zsidóság hivatása! Amelyről az volt a vélekedése, hogy már nincs is! Lázár Adorján egyszerre nagyon kíváncsi lett.

— A zsidóság hivatása? — kérdezte. — Fordítsa le kérem magyarrá ezt a zsoltárt.

— Nagyon szívesen — felelte Feldmann és már mondta is: „Ha majd kiszabadítja Cion foglyait az Örökkévaló, az álmodozókhoz leendünk mi hasonlók. Vig áradásra fog nyilni a szájunk és beszédünk csupa dicsőítő beszéd lesz. A hitetlenek pedig el fogják ismerni, hogy nagyot tett Izraellel az Úr. Valóban nagyot, ennek fogunk szívünkben örülni. Szüntesd is meg, Urunk, a mi rabállapotunkat, ahogy délidött a vizeket szikkasztod fel. Akik könnyek közt vetnek, örömmel fognak aratni; aki zokogva ment, hogy elvesse a magot, örömmel fog visszajönni kévéivel.”

— Ez van a zsoltárban? — kérdezte esalódottan a fiú. — Hol van itt a zsidóság hivatása kidomborítva, Feldmann úr?

— Az utolsó mondatban — felelte meggyőződéssel az öreg, aki művelt úriember és derekas tudású zsidó volt. — A szétszórodottságról beszél és utána a magvetőről a mondat és ez a magvető. uram: a zsidóság. Nemcsak a ki nyilatkoztatás óta, de már Ábrahám ősatyánk óta magvetője volt a világnak a zsidó nép. Hirdette a láthatatlan Egyistent, terjesztette az emberies gondolkozást, igazságságra, erkölcsre és lelki és testi tisztaságra tanította a világot a zsidó nép. Már az ókorban is, Lázár úr, ahová csak eljutott a zsidó, elhintette a maga életfelfogásának magvait. Ez volt a zsidóság hivatása a multban és ez ma is. De magvetőnek lenni: nagyon háladatlan és nagyon veszélyes feladat és ezért, bárhova is került, üldöztetésben volt része a zsidónak. Vérnek és könnyeknek tengerével fizetett azért, hogy teljesítette hivatását a népek közt. De Izrael, de a zsidóság, csak kitartott a hivatása mellett és kitart.

mint a multban, a jelenben is, ha sokan nem is látják, vagy egyenesen tagadják is ezt a kitartást és ezzel a hivatását is, uram. Könnyek közt vetett, zokogva ment országról országra, hogy elhintse az égből kapott magvakat és ugyanezt teszi ma is a zsidóság. Nézzen körül a világban, Lázár úr. Látni fogja, hogy példát ad a zsidóság még most is: a felebaráti szeretetben a jótékonyság gyakorlásában, mely a nemzsidót sem engedi elveszni. az árvák és az özvegyek istápolásában, a tudomány szeretetében, a világosság terjesztésében, sok másban is. Hivatásánál fogva ezekből ad példát a zsidóság, noha háladatlanosság jár érte. De Izrael kitart és látni is fogja hivatása mellett való kitartásának jutalmát. A látnok-zsoltáros biztatja: akik könnyek közt vetettek és vetnek, valamikor örömmel fognak aratni és akik zokogva mentek, hogy elvessek lelkük nemes magvait, örömmel fogják kévéiket behordani.

Lázár Adorján sokáig elmerülten gondolkozott. Zsidótlansága miatt olyan üresnek látta eddigi életét és nem remélte, hogy a jövőben telik-e meg zsidó tartalommal a lelke? De abban már nem kételkedett, hogy igenis: van hivatása a zsidóságnak a jelenben is. Nem csak imádkozni és kósert enni és megtartani a szombatot a zsidóság hivatása, de más is. És megindultan azt mondta Feldmannak:

— Ez a zsoltármagyarázat, uram, örökké az eszemben fog maradni. Megvallom őszintén: az esetleges áttérésem gondolata eddig nem okozott szakadást a lelkemben, nem jelentett a lelkemnek problémát, de most megfogadom. Feldmann úr: ha meg is maradok vallástalan zsidónak, de zsidó fogok maradni holtomig. Ámbár azt hiszem, hogy egy leánynak a kedvéért tudnék még vallásossá is vedleni. Nem tépem el a kapcsolatot a néppel, amely nélkülözésekkel és vérrel fizetett hivatásáért a multban és fizet a meg nem értő jelenben is.

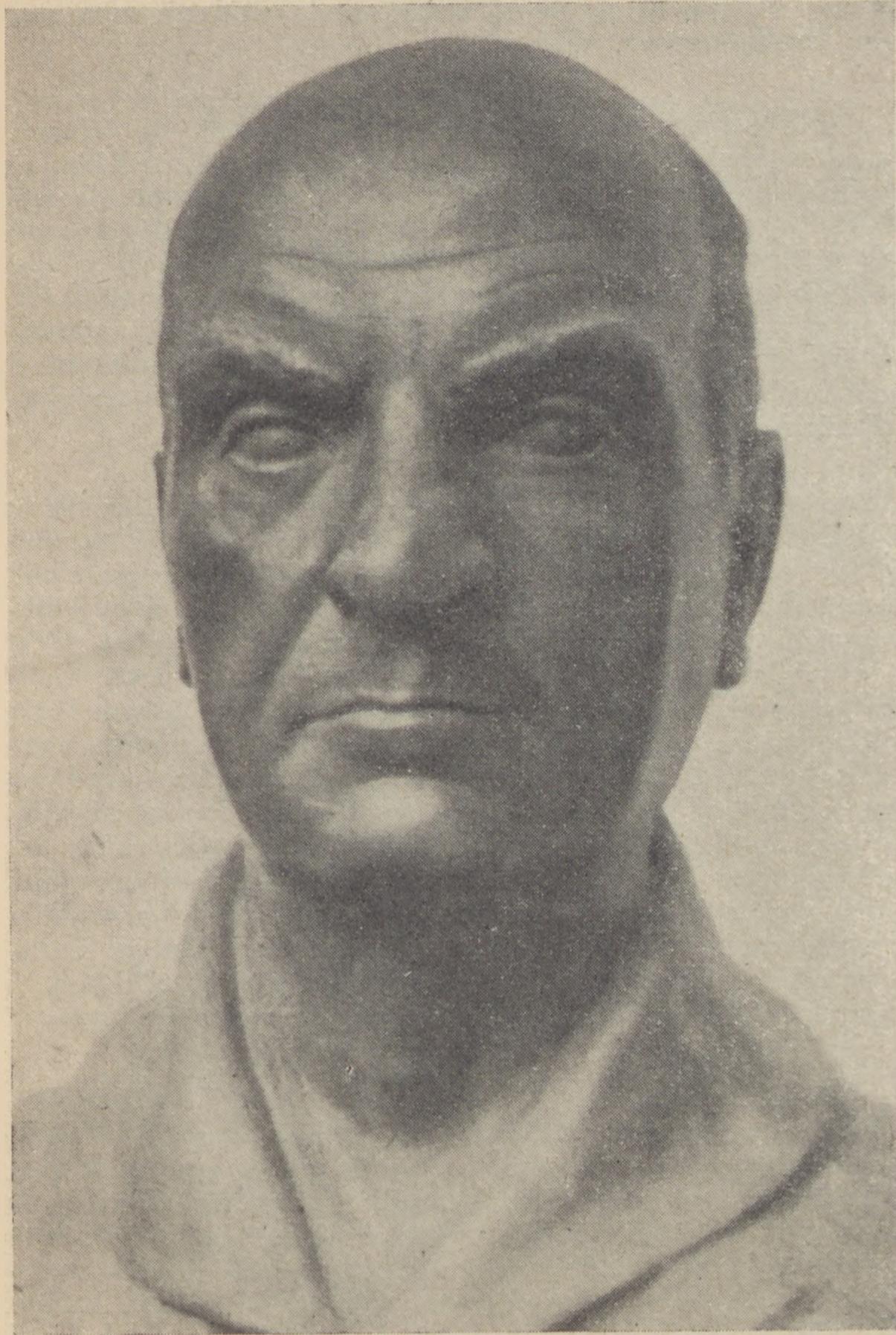
Az öreg Feldmann helyeslően bólintott, Feldmanné asszonyom meglegedetten maga elé mosolygott, hiszen asszonyt szeme már látta, hogy készül itt valami, a szépséges Ilka pedig odanyujtotta kezét a fiúnak:

— Köszönöm, Lázár úr, hogy vallástalan életével esetleg szakítani is képes lesz.

• PETERDI ANDOR:

Felhőnek öltözöm...

Röpített a vonat és nem tudtam hova,
Csak száguldottam a sok országon át,
Nem gondolhattam haza, sehova
S nem tudtam lelek-é valahol hazát.
Röpített a vonat, az ablaküvegen:
Táj, falu, város kacérkodott velem,
De jó lenne, gondoltam, itt vagy amott
Leszállani, mondván, hogy otthon vagyok.
De idegen tájakon, mi is lehetek én?
Koldus vagy vándor, aki éjszakán
Csak megtűrve nyujtózhat a jekhelyén
S tovább vonulhat másnap hajnalán.
Röpített a vonat s mint eleven halott
Ültem, bár szívem kalapálgatott,
Úgy éreztem, hogy ég és föld között
Lassan fekete felhőnek öltözök.
S elsirom magam, nagy záport hullatok,
Amíg utolsó könnyem is elapad,
S mint réteken a hajnali harmatok
Csillogok a végtelen ég alatt...

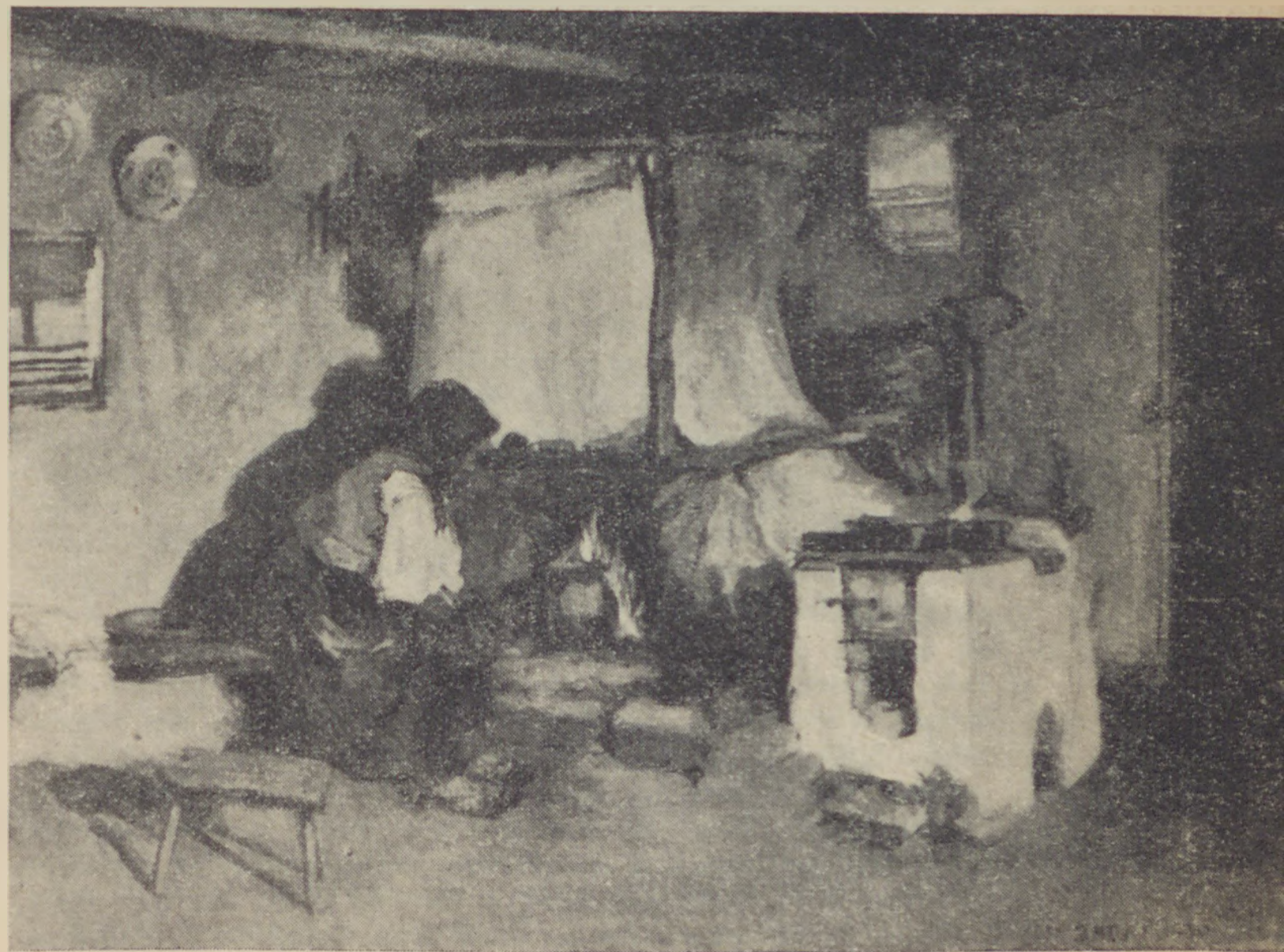
Izsák Márton: Zsidó férfifej

Izsák Márton, a szobrász

Nem új ember az erdélyi műpártolók előtt Izsák Márton, a fiatal marosvásárhelyi szobrász. Mint a Képzőművészeti Főiskola növendéke, díjat nyert már az *Omike* tárlatán. Ez csak indulása volt a fiatal alkotó génuszának, aki egymásután kapta az állami megrendeléseket és művei úgy a newyorki világkiállításon, mint Milánóban, Leipzigban szép sikerrel szerepeltek. Művészete sokrétű. Úgy kompozíciókat, mint portrékat találunk művei között, melyek közül a „*Férffej*” című bronzszobra a *Műcsarnok* téli tárlatán volt kiállítva. Ugyancsak ott kerültek bemutatásra „*Lelepő akt*” és „*Hegedűszó*” című művei is. Anyagszerűség szempontjából is sokoldalú ez a szorgalmas fiatal művész, ki a bronz- és kőszobrászaton kívül a terrakottát is műveli. Ez utóbbiból most készül bemutatni egy rusztikus felfogású égetett agyagszobrát, az „*Ásó asszonyt*”. Izsák Márton még művészi pályafutásának csak elején áll, hiszen mindössze huszonnyolc éves. Magával hozza szülőföldjének, Erdélynek (Gyergyóvárhegy) minden lendületét, egészséges életfelfogását és művészi sikereiben oly multa tekinthet már vissza, melyet idős művészek is szívesen vallanának magukénak. Lakóhelyén, Marosvásárhelyen, jelenleg a zsidó polgári iskola rajztanára, ki az ifjúság oktatása mellett nem lett hűtlen valódi énjének kiéléséhez, az alkotáshoz.

Barát Móric, a festő

Egy kedves vasárnap délelőtt meglátogattam a még boldogabb időkből is jól ismert festőművészt váradí otthonában. Negyven esztendő művészi munkájának mérföldkövei sorakoztak fel előttem, melyeket a csendes visszavonultságban élő művész az apa szeretetével mutogatott. Barát Móric sokrétű művész. Legelsőbbben is megragadta a figyelmemet egy markáns önarcképe. Figyelemreméltók továbbá hangulatos *interieur* képei. A „*Búboskemence*” című képe, mely a v. Horthy Miklósné-akció keretében 1940-ben a *Műcsarnokban* is kiállításra került, az erdélyi parasztszoba füstös levegőjét, csendjét színesen adja vissza. „*Az ébredő*” című képe, melyet legszebb *aktjának* tartok, magánkiállításon vett részt, ahol egyöntetű sikert aratott. Az „*Olt mentén*” című képe szinte pasztellszínekben adja vissza Délerdély természeti szépségeit. Nemkülönböztetők zsidótárgyú képei. Az „*Ahászvár*” című képe teljesen új és egyéni felfogásban dolgozza fel a halygó zsidó alakját, melyen a hontalanság, a nincstelenség, a mindenkittől üldözöttség néhány egyszerű vonallal, jellemzően tűnik ki. A „*Galuth*” című képe a nyomor, a hajléktalanság, az éhség egyik megrázó, beszédes bizonyítéka. Barát Móric, ki a marosvásárhelyi ipariskola gyakorló tanára volt hosszú ideig és ma csendes visszavonultságban él könyvei és képei között, élő bizonyítéka annak, hogy a romantikus művészi iskola ma sem halt ki. Az utóbbi évek során, több nyilvános és magántárlaton vett részt, melyek oly sikerrel fogadták, amelyet ez az erdélyi zsidó művész méltán megérdemel.

Barát Móric: Búbos kemence

A PESTI CHEVRA KADISA VÁLASZTÁSAI

A Pesti Chevra Kadisa, az ország legrégebb és legnagyobb zsidó karitatív testülete a január 25-én egyhangú választás útján megalakult képviselőtestület tagjai sorából alakuló közgyűlésen megválasztotta új elnökségét és előljáróságát.

A tisztújító közgyűlést *Mezőfi Vilmos*, mint a választási bizottság elnöke, vezette. Miután megállapította, hogy a közgyűlés határozatképes és elparentálta az új képviselőtestületnek időközben elhunyt tagjait: *dr. Weisz Emil*t és *Schwartz Viktort*, — bejelentette, hogy a lelépő előljáróság alapszabályszerű jogánál fogva a köz- és felekezeti életben szerzett érdemeik alapján huszonöt tagot delegált a képviselőtestületbe. Ezek a következők: *Alsóterényi Auer Róbert*, *dr. Berger Gyula* igazgató, *dr. Boda Ernő*, *dr. Brody Ernő*, *dr. Dési Géza*, *Eisnmann Gyula*, *dr. Buday-Goldberger Leó*, *Just Emil*, *dr. Láng Lajos*, *dr. Márkus Albert*, *Mezőfi Vilmos*, *dr. Pető Ernő*, *dr. Ribáry Géza*, *dr. Rosenák Miksa*, *dr. Stein Emil*, *dr. Vázsonyi János*, *Vida Jenő*, báró *csepeli Weiss Alfonz*, *Wertheimer Adolf*, *Wertheimer Lajos*, *dr. Wilhelm Károly* és siogárdi *Zöld Márton*

Ezután *Stern Samunak*, a Pesti Izr. Hitközség elnökének adta át a szót, aki röviden megindokolta, hogy miért kellett a Chevra életében, amelynek konzervatív hagyományai előírják a követendő utat, arra törekedni, hogy a képviselőtestületi és egyéb választások lehetőleg egyhangúlag történjenek. Mindenkinek az a törekvése, hogy semmit se változtassanak a Chevra multján ezért indítványozza, hogy a választási bizottság kebeléből kiküldött jelölőbizottság ajánlotta képviselőtestületi tagokat egyhangúlag, közfelkiáltással válasszák meg a Chevra élére. Elismeri, hogy mindig vannak olyanok, akik, bár érdemesek lennének rá, nem juthatnak megfelelő pozícióhoz, de abból kell kiindulnunk, hogy a közlegényeknek ma éppen olyan fontos szerepük van a zsidó intézmények életében, mint a vezetőknek s hogy közkatonának lenni éppen olyan érdem, mint a vezetőség tagjának.

Mezőfi Vilmos olvasta fel ezután a jelölőbizottság ajánlatát s a közgyűlés egyhangú lelkesedéssel, közfelkiáltással harmadízben választotta meg a Chevra elnöki tisztségére *Kramer Miksát*, akit hosszan ünnepeltek, majd elnökhelyetteseknek *Lunzer Pált* és *Steiner Marcellt* (új), előljárókká pedig *Bánó Dezsőt*, *dr. Burger Dénest* (új), *Fürst Györgyöt*, *Mezőfi Vilmost* (új), *Pártos Zsigmondot* (új), *Ripper Frigyes*t (új), *Schwartz Sándort* (új), *Vogel Ödönt* (új) és *Wertheimer Lajost*. Majd ugyancsak egyhangú felkiáltással megválasztották a választmány hetven tagját. Ezután *Dési Géza* vezetésével *Auer Róbert*, *dr. Epstein Manó*, *Vértes Emil*, *dr. Faludi Ferenc* és *Reichenberg Jakab* képviselőtestületi tagokból álló küldöttség vezette be a közgyűlési terembe a megválasztottakat, a távollévő *Kramer Miksán* és a kórházi ágyon betegen fekvő *Lunzer Pálon* kívül.

*

Hosszantartó ünneplés fogadta az új előljáróság tagjait, akiket *Mezőfi Vilmos* név szerint, egyenként üdvözölt. *Kramer Miksa*, a Chevra aggastyán elnöke — mondotta — hatalmas tölgyként magaslik ki az emberrengetegből, aki kilencven évvel ma is mindennap felkeresi a maga szerelmét: Chevráját. Azt kívánta, hogy a Mindenható nyujtsa meg életét hosszúúra, a Szentegylet javára. Ugyancsak meleg szavakkal üdvözölte a kórházi ágyon betegen fekvő *Lunzer Pált*, akihez a közgyűlési teremből a Chevra egész képviselőtestületének szeretetéi és bizalmát küldi azért, hogy az elmúlt cikluson át lelkes, becsületes és nemes sáfárja volt a Szentegylet ügyeinek. Azt kívánja, hogy az új ciklusban is sokoldalú teendőit változatlan lelkesedéssel végezhesse. Külön kiemelte az új elnökhelyettesnek, *Steiner Marcellnek* a multban mutatott fáradhatatlan mozgékonyágát és arra kérte, hogy jó és nemes szívével a jövőben is odaadó munkása legyen a szent hagyományoknak. Az előljáróság régi és új tagjaihoz, amikor üdvözli őket, azzal az intellemmel fordul, amellyel a januárban lezajlott választáson *Stern Samu* üdvözölte a képviselőtestület új tagjait, mondván, hogy a mai nehéz időkben három szentség lebegjen

mindig előttük: egy a mi Mindenhatónk, egy a mi szeretett magyar hazánk és egy a mi üldözött, de általunk soha meg nem tagadott szent vallásunk.

*

A hosszantartó taps után, amely ezeket az üdvözlő szavakat kísérte, újból *Stern Samu* emelkedett szólásra és bejelentette, hogy *Kramer Miksa* levelet intézett hozzá. A levélben, amelyet *dr. Endrei S. Henrik* igazgató olvasott fel, az elnök mély meghatottsággal köszöni meg, hogy a közgyűlés harmadízben is őt választotta meg a Chevra elnökéül, de arra való hivatkozással, hogy kilencven év terbe nyomja vállait, arra kérte a közgyűlést hogy hatáskörét ruházza át átmenetileg az elnökhelyettesekre, akik mellett jó tanácsaival mindig ott fog állni.

*

Stern Samu a levél felolvasása után az önzetlenségnek és bölcsességnek e magas foka előtt meghajlotta a közgyűlés elismerésének lobogóját, majd indítványozta, hogy az elnök levelét iktassák a közgyűlés jegyzőkönyvébe. A következőkben néhány szóval megindokolta, hogy *dr. Dési Géza* miért nem kívánt tagja maradni az előljáróságnak. *Dési Géza* tudását, szónoki képességét és lelkesedését ezután sem fogja nélkülözni a magyar zsidóság, mert az lesz a szerepe, hogy kifelé képviselje a felekezet érdekeit. Bár semmi akadály sem lehetett volna annak, hogy tagja maradhasson az előljáróságnak, de nobilis gondolkodásával *Dési Géza* úgy oldotta meg a kérdést, hogy nem akart előljáró maradni. A magyar zsidóság bízik abban, hogy a legszebb harmóniában végbement Chevra-tisztújítás üdvére fog válni az intézménynek s az új vezetőség ezekben a nehéz időkben, a Chevra értékét, súlyát és jelentőségét csak növelni fogja.

Dr. Boda Ernő, a Pesti Izraelita Hitközség elnökhelyettese, mint a Hitközségi Párt vezetője, benső jóérzéssel állapította meg, hogy a Chevra életében is megvalósultak a párt célkitűzései: a vezetőség új tagjai magukkal hozzák a Szentegylet működésébe élettapasztalataikat és ő csak arra kéri őket, hogy tartsák meg továbbra is zsidó szívük mellettségét s tegyék emlékezetessé munkáságukkal a Chevra karitatív működését. Ebben az ünnepi órában buzgó hálával fordul a Mindenhatóhoz, hogy a széthúzás átkos szelleme távol maradjon e szent egyesülettől, amelyben továbbra is csak egy gondolat él: a szeretet, a jó gyakorlása, a nyomor enyhítése. Ennél a fénynél lássa meg végre a magyar zsidóság, hogy mennyi romot kell eltakarítani, mennyi mindent kell újjáépíteni.

*

Az előljáróság új tagjai nevében *Steiner Marcell* köszönte meg meghatottan a megtiszteltetést, hogy a magyar zsidóság egyik legnagyobb szervezetének vezérkarába kerülhettek. Ennél nagyobb megtiszteltetést zsidó ember hittestvéreitől nem várhat. Mély tisztelettel és ragaszkodással néz fel arra a férfiúra, az áldozatkészség szimbólumára: *Stern Samura*, aki ma a magyar zsidóság élén áll — azzal, hogy az ő szellemében akar dolgozni.

Wertheimer Adolf felszólalása után *Just Emil* az új választmányi tagok nevében tett ígéretet arra, hogy minden igyekezetükkel arra fognak törekedni, hogy diadalra vigyék a Chevra lobogóját.

Az utolsó felszólaló *dr. Fábrián Béla* volt, aki reflektált *Wertheimer Adolf* felszólalására. Elismeréssel és meglepéssel szögezte le azt, hogy a Szentegylet vezetőségének újjáalakításában az az egység és összetartás jelentkezett, amelyre a zsidóságnak ma olyan égető szüksége van.

Miután több felszólaló nem volt, *Mezőfi Vilmos* köszönte még meg a választók tömegeinek azt, hogy egyhangú bizalommal alakították újjá a Chevra képviselőtestületét és vezetőségét, megköszönte buzgó közreműködésüket a Chevra tisztviselőinek, élükön *dr. Endrei S. Henrik* igazgatóval és *Trebitch Márk* h. főtítkárral és köszönetet mondott *Eppler Sándor* hitközségi főtítkárnak is, hogy annyi lelkesedéssel állt rendelkezésére a választási bizottságnak.

J. Budko (1888—1941): Haggada-címleap (rézkarc)

Műmelléklet a MULT ÉS JÖVŐ 1942. évi márciusi számához

Révész Béla:

Max Nordau élete (I.-II.)

Elöttem fekszik a szerzőnek két vaskos kötetet kitevő munkája. A kitűnő író egyik legjelentősebb alkotása. Szellemi megnyilvánulásokban oly megdöbbentően szegény zsidó jelenünk magában álló jelentőségű dokumentuma. Minden értelmes, gondolkozni tudó és akaró zsidó részére olyan káté, melyet nagy figyelemmel és odaadással első betűtől az utolsóig el kell olvasni.

E nagyszerű könyv olvasása közben elgondolkoztam, hogy mennyire másképp alakul a zsidóságnak nemcsak élete, társadalmi helyzete, de még történelme is, mint más népeknél. E mű végig vezet bennünket legújabb történelmünk két-három évtizedén. Hozzá gondolva e két-három évtizedhez a napjainkig lefolyt másfél évtizedet, azt látjuk, hogy szellemi történelmünknek, magunkra-eszmélésünknek és cselekvő akaratunknak hullámhegye évtizedekkel megelőzte fizikai, szellemi, társadalmi és gazdasági nyomorúságunknak hullámvölgyét, melynek mélyén ma sínylődünk. Adva volt a kibontakozás nagyszerű útja, jóval a katasztrófa európai méretű bekövetkezése előtt. Az utat csak százezrek látták és csak ezrek járták végig. Nem találunk népet az európai népek történetében, mely hasonló adottságok között olyan végzetesen nagyot tévedett és mulasztott volna, anélkül, hogy ebbe a tévedésbe és mulasztásba végképp bele ne pusztult volna.

Végiglapozva ezt a pompás munkát, megdöbbenve láthatjuk a végtelen szellemi és lelki tunyaságot és tétlenséget, melyben a zsidóság e sorsdöntő évtizedekben élt.

Események, jelszavak, ideológiák támadtak körülöttünk és mi valami végzetes vaksággal és süketességgel képtelenek voltunk jelentőségüket és horderejüket felfogni. Azzal, hogy nem tettünk soha őszinte hitvallomást zsidóságunk mellett, olyan hitvallomást, melynek meg kellett volna nyilatkoznia életünk minden síkján és főképpen zsidó irodalmunkban, magunk is előmozdítottuk azt a hamis és irányunkban mindenkor kiélezett propagandát, hogy a társadalom minden bűnének mi oszlopos hordozói, sőt kovácsolói vagyunk. Ha társadalmi életünkben, politikánkban és irodalmunkban a mi népi különállásunk érvényesült volna, akkor nem érhetett volna hennünket a mai tragédia. Vagy ha a rajtunk kívül álló, kiszámíthatlan és irányíthatlan események következtében mégis elért volna bennünket mindaz, amit azóta átélünk, egészen más felkészültségű szellemi, gazdasági és társadalmi tagozódottságú zsidóságot talált volna és hatása is másmilyen lett volna.

A zsidó szellem által irányított élet mindenkor szöges ellentétben áll mindazzal, ami a társadalomban előítélet, kizsákmányolás, jogfosztás és kizsákmányolás. Ha életünket zsidó szellemiség irányította volna, ez a szellemi és erkölcsi magatartásunk napnál világosabban állott volna a nemzsidó társadalom előtt. Behizonyította volna, hogy nekünk nem keltenek a mai társadalomnak olyan javai és előnyei, melyek ellenkeznek a bibliai zsidó szellemmel, hogy az évezredek megszállottság, mely minket a bibliához fűz, még él és hatékony, és bár különböző korszerű és modern alakban jelentkezik, lényegében még mindig nem változott, és ahol él, hat és alkot, olyan nagyszerű, lenyűgöző jellemeket teremt, amilyen Révész Béla művének főhőse és a körülötte sugárzó többi jellemóriás.

Fájdalmas öröm és büszke szomorúság olvasni ezt a könyvet. Olvasni és álmélkodni. Ezek is zsidók! Ezek is népem fiai, testvéreim, ezek a valódi hősök és mártírok, gladiátorok és eszmehajnokok! És itt éltek közöttünk, nemrég, csak tegnap! Tehetségüket, erejüket, egészségüket és életüket kínálták értünk, a mi jövőnkért, a mi boldogulásunkért, ők, a bibliai szellem megszállottjai, és mi alig-alig hallgattunk rájuk.

Révész Béla Nordau életét ígéri könyvei címlapján, de többet ad: a zsidóság jobbik, nemesebbik, zsidóbb részének élettörténetét. Irodalmi alkotást ígér, de többet nyújt: irodalom és történelem páratlanul nemes, fennkölt és tárgyához teljesen méltó ölelkezését. Hogy milyen nagyszerű író

Révész Béla, milyen varázsos a megjelenítő, a forró élményt felkeltő művészete, milyen páratlan zamatú a stílusa, azt e helyütt szinte tapintatlanság lenne újra hangsúlyozni. De lehetetlen le nem szegezni, hogy mint történetíró is az elsők közé tartozik, hűvös mértéktartásával és nyugodt ítélkezésével.

De még inkább meghatottan kell benne felfedezni az érzésektől túlradó és elmélyült zsidót, aki műve meleg üvegburája alatt egyforma szeretettel és kiegyenlítő igazságtevésével gyűjti össze a nagy ellentéteket: politikaikat, gyakorlatiakat, chovevé-cionistákat, cionistákat, igenlőket és ellenkezőket, mert az ő művében — mint a valóságban — egyformán sugárzik mindből az igazi zsidó szellem, a végtelen jóakarát, hit, önfeláldozási készség, a szebbet-, jobbat- és igazán nagyot-akarás.

Akik ebben a könyvben élnek, minden idők zsidóságának legjobbjai közé tartoznak. Aki történetüket megírta, méltó e legjobbakhoz.

Köszönet érte Révész Bélának — és mi nem tehetünk egyebet, minthogy a könyv közkinccsátevésével fejezzük ki hálánkat és elismerésünket iránta. Dr. Fodor Lajos

KECSKEMÉTI MÁRIA:

A templomban...

*A kis téli templomban, a szürke padon
ülök s imádkozom a női oldalon,
balról a kántor énekel s a férfiak
mormolnak halkán... főhelyen ül a pap.
A kántor — kezében az írott tekerccsel —
énekel: „Halleluja! Ne veszejts el!
Ki fölemeli fényre az Ő népét,
halleluja! adj e bús népnek békét!”*

*A jobb oldalon az elemisták ülnek,
ez Ige még csak kedves zene fülüknek,
kis lényük csupa ártatlan elevenség,
nem tudják, mi ez éneken a fenség
s míg hajszolt lelkem megtelik szent malasztal
s roskad tőle, mint egy ünnepi asztal,*

*feláll és padjából kilép a fam,
kis első elemista, és indul boldogan,
a kántor felé megy nyílegyenesen,
az arca mosolyog merészen, kedvesen...
A többi gyerek: helyén — s én nem lelem okát
a rendbontásnak, léptei sorát
aggódva nézem, — a kis Jóska mit akar?*

*Ő megy a Szent Tekercs felé, melyet bársony takar,
imapolástja rojtjára csókot lehel
s azt a bíborhoz érteti kezeivel...*

*Szívem fölujjong, szerelmes áradat
borít el e megáldott perc alatt
s szeretnék most hangosan kiáltani:
„József, te kedves, te szép, mint a bibliai,
így tégy mindig kisfiam, kedvesem,
csak menj a Tóra felé nyílegyenesen.
benne az Údv, a Szent Tanban van a Mélység,
fényétől megriad a Bűn s a Sötétség...”*

*S oly boldog vagyok, hogy én hordottam őt.
bús szívem alatt e kedvest, e vakmerőt.
mert tudom már, hogy az én mély hitem
magával hozta ő, átszívta ereimen...*

GOLDBERGER IZIDOR tatai rabbi:

GUTTMANN MIHÁLY

hetvenedik születésnapjára (1942 február 6)

Guttman Mihály kiválóság. Jelentőségének kidomborítása dacol rövidre szabott közleményünk keretével. Azonban az egész, de különösen a magyar zsidóság nem engedheti meg magának, hogy hetvenedik születése napján ne üdvözölje őt igaz szeretettel, kérve a Mindenhatót, hogy életét gyarapítsa erőben, egészségben, munkabírásban még számos évtizedeken át. Szabadjon ezen sorokban egyénileg is (több mint négy évtizedes barátságunkon alapuló) hódoló tiszteletemet a nagy tudós előtt kifejezésre juttatnom, amelyhez tudom sok ezer nagyrabecsülője tiszta szívvel csatlakozik. A jó Isten áldja meg őt családjával együtt minden jóval.

*

Guttman Mihály hatalmas értéke a tudomány több szakán nyilvánul meg. Talán azt is mondhatnók: eddig nem ismert nagy kikészültséggel a *talmudi disciplina* keretében különösen. Ez alatt a következőt értem.

A régi iskolában, de különösen a lengyel-német hatás alatti, így a magyar jesivákban egyoldalú felkészültséggel tanulmányozták a misnát és a talmudot. Tagadhatatlan, hogy a nagyobb jelentőségű férfiak bizonyos tekintetben ezen általános szabály alól kivételt is képeztek. Az egyoldalúság egyik jelensége az volt, hogy kizárólag a halacha, itt-ott a hagada is érdekelte a jesiva növendékeit életük végéig. A történeti vagy irodalomtörténeti és egyéb részleteket öntudatlanul, igen sokszor tudatosan is, majdnem tökéletesen mellőzték. Ez a jellegzetes állapot nem engedte meg, hogy hagyományos irodalmunk minden ága műveltesék. Ebből kifolyólag az arra való törekvést, sőt az ilyen irányba való kiképzést is kerülték. Céltudatosan távolartották a jesivákban az ú. n. általános műveltséget. Hibásnak jelölték meg az ifjaknak illetően való kiképzését. Viszont ennek az a jótékony hatása mutatkozott, hogy a talmudi tanulmányban való elmerülés néha nagyon mélyreható volt úgy a szöveg szóbeli, mint tartalmi tekintetében. Ezen a téren *Guttman* is majdnem kizárólagosan huszonhárom éves koráig páratlan szorgalommal, éjjel-nappali tanulmányban tett eleget: már a szülői házban nagyon kiváló, tudós atyja vezetése mellett, később a bonyhádi és pozsonyi jesivákban. (Még most is elégtétellel állapítom meg, hogy érdemes nevét én vittem világgá bizonyos szempontból elsőnek, amidőn a New-Yorkban megjelent héber enciklopédiában, az *Ocár Jiszraelben* — III. 256 —, ott még csak igen rövid néhány sorban leközölhettem életrajzát.)

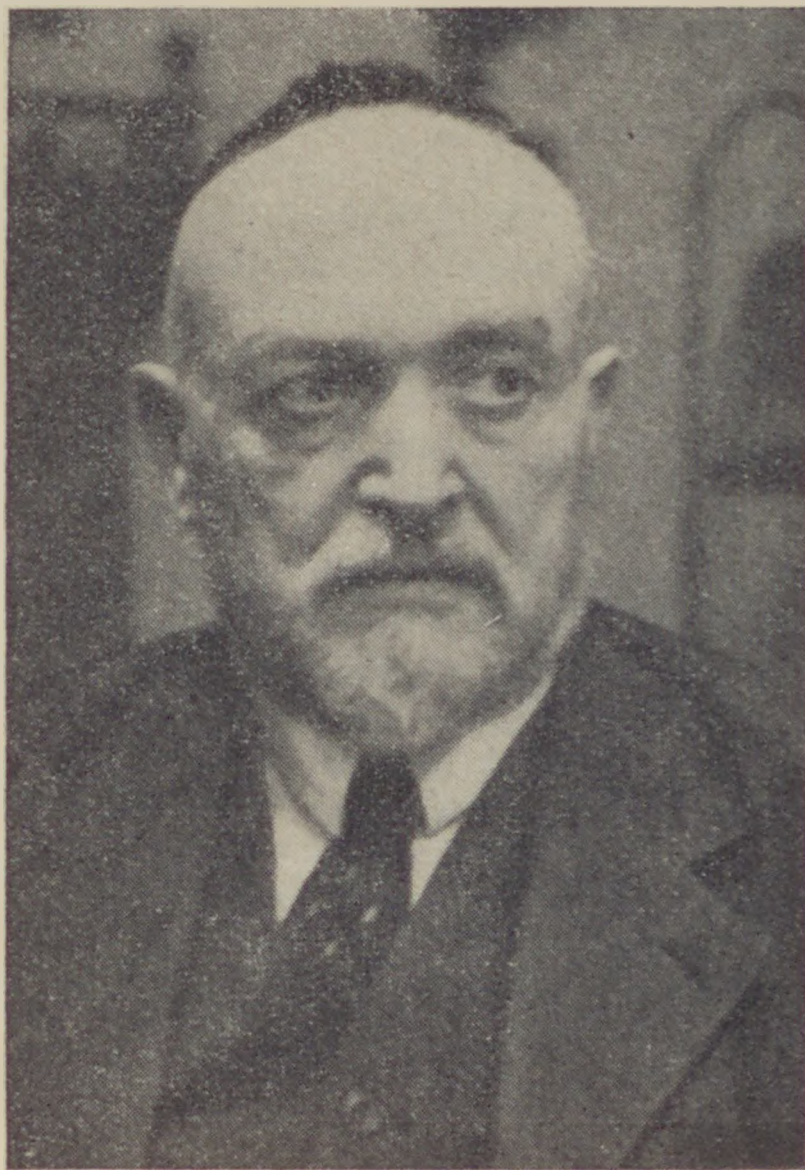
Guttman hatalmas talmudi kiképzéssel rendelkezett, amidőn 1895-ben belépett a budapesti Rabbiképző Intézet alsó tanfolyamába. Kilenc évig volt intézetünk növendéke. Ez alatt kiegészítette, sokoldalúvá tette eddigi tanulmányait olyannyira, hogy mi, iskolatársai már akkor tudtuk, hogy *Guttman* predestinálva van arra, hogy *alma mater*-ben jövődő utódja legyen már fiatal korában az agg *Bloch* Mózesnek.

Arról felesleges szólni, hogy rabbiképzőnk az ő vezetése alatt világhírűségében, *Bloch*, *Bacher*, *Kaufmann*, *Goldziher* és *Blau* után és mellett, továbbra is megmaradt, sőt sokban növekedett is. Irodalmi működésének igen jelentékeny voltát még a laikus is ellenőrizheti, ha pl. elolvassa a

Magyar Zsidó Lexikon (328. lap) és a berlini *Encyclopedia Judaica* (VII. 745—746. hasáb) *Guttman*-címszavait.

Ne képezze tehát jelen soraink feladatát az, hogy erről bővebben szóljunk. Jelenleg azt akarom hozzáfűzni az ottaniakhoz, hogy *Guttman* jellembelileg is elsőrangú férfiú, akinek igenje igen, nemje nem. Megbízható, komoly, nemes egyéniség. Baráti hűsége mintaképes és kartársi ragaszkodása kifogástalan, hitvese, családja és rokonai iránt önfeláldozó, tanítványai ügyét mindig a szívében viseli, intézetünk minden dolgát a leglelkiesmeretesebben végzi el, amennyire tudományos és irodalmi elfoglaltsága ezt lehetővé teszi. Társadalmi érintkezésében a legszeretettelőbb. Tanúságot tehetek amellet, hogy akármelyik működése helyén (Csongrád, Budapest, Boroszló, Jeruzsálem) kerestem fel hozzá intézett tudományos kérdéssel vagy egyéb kérelemmel, huszonnégy órán belül, ha csak tehettem, válaszolt írásomra. mert finom, veleszületett úri előzékenység és bájos modor jellemzi őt.

Megáldotta a jó Isten családatraméltó emlékezőtehetséggel, hogy bárhol látott, olvasott vagy hallott valami érdemes vagy értékes dolgot, arról soha meg nem feledkezett és a legjellegzetesebb benne, hogy borotvaéles agyában mindig híralatra és méltatásra készen rendelkezésére állanak azok. *Goldziher* Ignác mondta egy alkalommal nekem, hogy amíg *Brill* Sámuel pesti rabbi élt és hozzá fordult egy előtte ismeretlen talmudi vagy midrási hely forrása tekintetében délelőtt, már délután a lakásán várta az asztalán a könyv helyének feltárt lapja; mióta *Guttman* Csongrádon tartózkodik, még a lakásából sem kell távoznia: egy levelezőlap postai fordulója adja meg neki a felvilágosítást az összes elképzelhető, hozzátartozó megjegyzésekkel. És ha *Goldziher* ilyen nagyra értékelte *Guttman*nt, nekünk, epigonoknak nincs más szerepünk, mint hódoló tisztelettel meghajtani fejünket előtte hetvenedik születésnapján

Dr. Guttman Mihály

JEHUDA BURLA: A TÉBOLYODOTT

BURLA ma a legismertebb héber elbeszélők közé tartozik. 1888 augusztus 25-én született Jeruzsálemben. Régi, szefárd rabbicalúdból származik, amely 1800 körül Szmirnából költözött Jeruzsálembe. BURLA először Jeruzsálemben, majd Németországban tanult. Egy ideig Damaszkuszban volt tanító. Most Palesztinában él.

BURLA az első szefárd író a mai héber irodalomban. Mesterien festi le a palesztinai és szíriai szefárd életet, a bennszülött zsidóság viszonyát az arab szomszédokkal, családi problémákat és különösen a nő helyzetét ebben a primitív környezetben. Művei, amellet, hogy folklór tekintetében érdekesek, mindig művészi értékűek is. Ennek az érdekes írónak egy kis elbeszélését közöljük alább.

Gyermekkoromban én voltam az egyetlen, aki sajnálta... Azt gondolom, csak én tudtam az ő fájdalomáról.

Az arca durva, nyomorult, kifejezéstelen. Sötét, sűrű szempillái mintha eltakarnák az egész arcát. Részvétet éreztem iránta... Egész életén át nem tett senkinek semmi rosszat. Sőt, sok jót tesz az emberekkel. Szolgál, segít...

Az egész hibája abból áll, hogy vőlegényt, férjet keres magának. (Azaz: „kimondottan keres”). Minden időben, minden helyen; akárhol találkozik rokonaival, ismerőseivel, mindig elkezd a mesét a „vőlegényről”. A szomszédasszonyok állnak és élvezik szavainak összevisszaságát és nagy reményeit. Ő „szegény” mindig a jót és szépet válogatja. A legjobb fiatalembereket, a gazdagokat, ismerteket, — őket válogatja és már sokszor, sokszor válogatott... Ezen nevet és mulat a nép...

Most majd, hála az Urnak, „megpihenek”, tűzhelyet rakok magamnak végre. Ő (mindig „ő”, — a szép és ismert fiatal emberek egyike), ő mondta, hogy elvesz. Neki tetszettem... Csak az anyja beleegyezésére vár. Az anyja nem engedi... Az apja is beleegyezett. Kitarja elém az egész szívét... De az anyja — az meggátolja... húzza és eltolja a dolgot. Rossz szíve van az anyjának. Hogy fogok ilyen anyóssal élni? Ne is kérdezzétek... De hát mit tegyek? Én őerte megteszek mindent... Most az anyja várat. Mi nek ez a habozás? Miért kell eltolni? Nem tudom. Mi hiányzik nekem? A szemem egy pillantása, a testem egy mozdulata — szíveket hódít meg... De az anyjának, a „a bulisas”-nak (nagyságos asszony) rossz természete van...

A beszélgetéseit rendszerint egy könnypatakkal fejezi be. Ezt a meséjét már mindenki ismeri. Így beszél mindig, amint a száját kinyitja, mindenkor, amikor megkérlik, hogy a „vőlegényről” meséljen.

Ha gyermeknapjaimban bármikor találkoztam vele — úgy állt ott az asszonyokkal körülvéve, — én mindig tudtam elejétől végéig a mesét: ő azt mondta, hogy elvesz... Már becsületszavát adta... A szemem egy pillantása, a testem egy mozdulata... De ezek a „bulisas”-ok, — és ime már folynak a könnyek...

Az emberek „bölcse” gúnyolódtak, tetették magukat, mintha elszomorítaná őket a nő sorsa. Mindegyik élvezte a „szerecsétlen” szavait.

Én — az én szívem mellette volt. Ó, hogy utálok ezeket a „nagyságos” asszonyokat, ha örülnek és gúnyolódnak rajta... Ő sír... Keserű a szíve, ha beszél... Hát nincs megértés a lelkükben? Nem érzik a szívükben a szavait? Miért, miért nem keresnek neki „komolyan” egy vőlegényt? Miért nincs az egész községben egy ember, aki őt gondozná? Ha „szegény” legényt találhatnak neki „olyat”, — őt is elfogadná... Biztos vagyok benne, hogy beleegyezne...

Egy szombat — a szobánkba jött. Piros ruha volt rajta, zöld blúz, mint a rét füve. Simára fésülte a haját és a halántékán, a füle mögött, — mint mindig — egy csokor nárciszt tűzött a hajába. A szomszédok körülvették... Már meséli a meséjét... már a könnyekig ért...

Megvártam, amíg elmentek. Ő maradt, magára hagyva. Hozzáléptem és beszéltem. Sokáig beszéltem. Mondtam neki, hogy ne higgyen a legények szavaiban... Ők hazud-

nak neki... Mindig... Minden, minden hazugság... Ne beszéljen többé az emberekkel... Mindenki kineveti, ne beszéljen többé velük... Ha én nagy leszek, én fogom gondjaimba venni. Én „komolyan” megkeresem a vőlegényt. Vőlegényt — „olyat”, neki valót... Nem kell, hogy a legismertebb legyen... Én majd gondoskodom róla...

Csodálkozva hallgatta szavaimat, tátott szájjal, ki meredt szemekkel. Amikor befejeztem, hálásan mondta:

— Te jó tanácsot adsz... Nagyon köszönöm... Meghallgatlak és úgy teszek, ahogy mondod... Te gondjaidba veszel... Várni kell, amíg felnősz... Mit tehetünk? Sok jó érjen életedben... Jó anya fia vagy...

Amikor elbúcsúzott, nehéz gondokba merülve ment el.

Tíz éves lehettem, amikor Dona Peerecnek hűséges segítséget ígértem. Két, három évtizeden keresztül sok minden történt a zsidóutcában és sok minden megváltozott.

Tavaly az ünnepen végigmentem feleségemmel és gyermekeimmel a zsidóutcán. Az egyik utcában, a kert melletti padról fölkelt — Dona Peerec. Mint mindig. Tarka színekbe öltözve. Semmiben sem változott meg. Mintha ma volna az a szombat este...

— Ugye, te Móse Avila vagy? Hosszú életnek örvendj, — mondta. — Én Dona vagyok... Dona Peerec... Emlékszel még rám?

— Igen, igen... tényleg...

— Ez a feleséged... Isten óvja, és ezek, nem akarom őket szemmel verni, a gyerekeid... Nagy vagy... most nagy vagy... Hol bujkáltál hosszú évekig?... Ő... az ő... ő mondta, hogy el fog venni... Mostan ezekben az időkben zsidó örök is vannak... amióta az angolok jöttek... Ő ő — és ő is halasztja... Régen ismerem már... Mindezt, amit megkeresek, neki viszem... Mert megígérte... Főzők neki „abból, amivel az Ur megajándékozott”... Higyjél nekem... A fazekat, úgy, ahogy van, elviszem neki... Ő árva... Én mosok neki... Minden keresetemet neki adom... Ő, sajnos, nem keres annyit, amennyire szüksége van... Ahogy mondtad — nem gazdag... Csak kell, hogy beszéljen vele valaki, akinek a szavait meghallgatja... Csak erre van szükség... Jó legény... Nem tudom, miért halasztja el... Nem emlékszel, hogy mit mondtál... azon a szombaton? Ha nagy leszel — utána nézel a dolognak... Itt vagy most, hál' Istennek, ember vagy... .. Úr. (Mondd héberül az asszonyoknak, hogy ne legyen féltékeny — mondta kacéran és furcsán —, mi régi ismerősök vagyunk... mond nekik). Akarod, hogy elvezesselek öhozzá?... A háza közel van... Jössz? — Megígérted... Láttalak — véletlenül!... Hirtelen eszembe jutott... Talán maga az Ég küldött... Mondtad, hogy gondjaidba veszel — fejezte be kérő hangon.

Némán és zavartan hallgattam szavait. Szégyeltem magam e tébolyodott emlékezőtehetsége előtt... Elmúlt egy rövid pillanat, a beszédére gondoltam, mintha igazolást keresnék és mintha a saját ígéretem előtt védekeznék. A jószívűség és fiatalság tudatlansága... És most tudom. — fáj, hogy tudom —, hogy egy ilyen házasságot meg kell akadályozni...

Megakadályozni? És az ő tiszta emlékezése — az mit jelentsen? Azt, hogy tébolyodott? Mit tudsz, tudatlan? Tudod-e az igazat?

Ki egészségesebb lelkileg kettőnk között: ő, aki a véleményénél maradt, mint azelőtt, ő, aki nyiltan beszél, — vagy én, aki hétszer évente változtatom véleményemet és többször naponta a hazugság fátylába burkolom szavaimat?

— Talán maga az Ég küldött — mondta. És nekem, nekem még egem sincs, mint neki...

És most is kiutat találtam, beburkolva szavaimat a hazugság fátylába.

— Most... most el vagyok foglalva, Dona... Máskor... Igyekszem majd... meglátom... — Ezt feleltem.

— Úgy látom, tebenned sincs szív... Te is kivonod magad. Te is olyan vagy, mint a többiek...

Ezt mondta és mérgesen hátat fordított...

Pollák Cvi fordítása

Ú J K Ö N Y V E K

CSERMELY GYULA: AMI KÉT MIATYÁNK KÖZÖTT VAN (Regény). Hetedik kiadásban jelent meg Csermely Gyula híres regénye, melyet sokan olvastak már és sokan fognak még olvasni. Igazi magyar zsidó regény, magyar zsidó problémákkal, melyeket azonban az idő már túlhaladott. Küzdelem a zsidó maradiság ellen, a zsidó embernek, a zsidó vallási formáknak modernizálása, mint eszmény, mely minden zsidó problémát megold: ó, hol tartunk már azóta! De az író asszimilációs ideálja igaz és becsületes, mert — ez sugárzik a regényből — a modern formák mellett a zsidó gondolatot meg akarja őrizni és tartani. Talán nem jelent meg regény magyar-zsidó írótól, mely élő zsidó problémát ily érdekes és szövevényes mese keretében ily érdekfeszítően tárgyal. Az izgalmas történet kedvéért, melyet az író oly hozzáértéssel bonyolít, bizonyára még nagyon sok olvasója lesz ennek a szép regénynek, mely egyben örök kortörténeti dokumentum marad. (m. e.)

DR. FARKAS JÓZSEF: HITELETÜNK SZERTARTÁSAI ÉS SZOKÁSAI. Budapest. 1941. 8°. 136 lap. — Divatja van a zsidó szertartások és szokások ismertetésének. Magyar nyelven is jelent meg róluk az utóbbi években egy-két — irányban, felfogásban, értékben egymástól elütő — könyvecske. Ezek a könyvek, minthogy az *ünnepeket* választották tárgyal, nem mutathatták be a zsidó szertartásokat és szokásokat mind.

Dr. Farkas József, pesti körzeti rabbi munkája, amelyet 75. születésnapjára rendeztek sajtó alá tisztelői, címében a tárgy *kimerítését* ígéri.

A könyv ismerteti a zsidó hitélet hétköznapi és ünnepi tudnivalóit a talmud és decizorok alapján. Sokirányú tájékozottsága mindenütt előtűnik. Népszerű előadása szélesebb körök számára is hozzáférhetővé teszi. Lelkes, néhol patétikus előadása sok szívhez utat fog találni.

Tartalma a következő: I. Szertartásaink célja és jelentősége. (Néhány hétköznapi szertartás.) II. Circumcisio. III. Bármicva. IV. Istentiszteletünk történeti fejlődése. (Hétköznapi és szombati istentisztelet, imarend.) V. Ünnepek. (Ünnepi istentisztelet és imarend, ünnepi szertartások, a püjutról, emléknapiak és böjtnapiak.) VI. A zsidó nők részvétele hitéletünkben. VII. Gyászszertartások.

Nem lehet elhallgatnunk a következő általános észrevételeinket a könyv tartalmáról és előadásáról: I. Egyetlen szó sem esik benne a születéssel, a pidjonnal, a házasságkötéssel, válással, hálícával kapcsolatos szertartásokról. Nem említi például a táslichot és kápparást stb. Pedig mindez nemcsak említést, hanem tárgyalást érdemel. 2. A circumcisiónál (34—37) és a purimnál (96) helyet kap a folklore, a többinél elmaradnak a folklorisztikus vonatkozások. Szokásokról írott könyvben ezeket mindenütt elvárnók. A circumcisio fejezete különben aránytalanul terjedelmes (23—40, 131—133), noha erről írtak nálunk legtöbbet. Rubinstein Mátyás disszertációjának első fele már egy fél évszázaddal ezelőtt könyvünkéhez hasonló megállapításokra jut. (A biblico-talmudicus hygienia. Budapest, 1892. 5—27.) 3. Megelégszik a szokások és szertartások ismertetésével, magyarázatukba azonban legtöbbször nem hocsátkozik. Modern munkából mai olvasó épp ezt szeretné megtudni. A hávdála (62), a széderest (74), vagy a sírlátogatás szertartásai (121) szinte kiáltanak magyarázat után.

Tudomásom szerint dr. Farkas József tervbe vette könyve második kiadását, ezért néhány apróbb megjegyzésem is megteszem.

A 36. lapon olvasható, hogy a circumcisiót „Anan b. Dávid, a karaita felekezet alapítója, még megszigorította azzal, hogy egyáltalán nem engedte meg a körülmetélést”. Ez a mondat nem is érthető és nem is állja meg helyét. Julius Fürst könyvében, amelyre hivatkozik (utalását helyesbíttem: Geschichte des Karäerthums. I. Leipzig, 1862. 151, 51) csak az olvasható, hogy Anan a szombaton esedékes circumcisiót a szombat kimenetele után engedte meg. Jehúda Hádásszi a következőképp őrzi Anan tanítását (All.

147. p. 55b): A szombati circumcisiót „Anan, a számkivettség feje, Izrael fejedelme is... kezdettől tiltotta, a munka és a gyógyítás miatt”, (amely szombaton történnék). „Szombaton estére engedte csak meg.” *Hívi al-Balchi** valóban támadta a circumcisiót, de *Hívi* teljesen elszakadt a zsidóságtól, s valószínűleg a manichaeus valláshoz csatlakozott. Karaitának tartani őt, mint dr. Farkas teszi, lehetlenség, mert olyan karaita, aki támadta volna a Szentírást, nem élt. — 83. l. Nedárim *Rán*-kommentárjának szerzője nem *Nisszim b. Jákob* Qairuvánból, hanem *Nisszim b. Reubén Gerondi*, aki körülbelül három évszázaddal később működött. — A hét makkabeus mártir-testvér anyja a 105. lapon Hanna, a 108. lapon Mirjám. A zsidó irodalom ugyan a két nevet változtatja (*Bacher*, IMIT Évkönyve. 1901. 29, 2.), de az olvasó szempontjából következeteseknek kell lennünk.

Megjegyzéseim ellenére is a könyvet melegen ajánlom az érdeklődők figyelmébe. Megsejtik majd minden lapon a zsidó lelket és főképp azt a vallásos lelkesedést, amellyel dr. Farkas József megírta könyvét. dr. Scheiber Sándor

MOLNÁR ÁKOS: SZABADULÁS (Regény.) Egy terézvárosi fiatalasszony élete történetét bogozza ebben a szép regényben Molnár Ákos. 1914-ben kezdődik a történet, mikor a férj elindul a harctérre és 1923-ban végződik, mikor a kisiklott élet újból rendes vágányra terelődik. Az érdekes, fordulatos, változatos történet mögött ott húzódik meg a zsidó sors, mely a nyugalom vágányáról szintén balra sodródik, de melyre nem jön a holdog, megnyugtató befejezés. A regény keresztmetszetét adja a kor zsidóságának. A regény fő alakjai a teljesen asszimilálódott zsidó rétegből valók, nem tudnak tudni sem akarnak a zsidóságról, nem érdeklőnek sem vallás, sem faji hovátartozás, a holdog emancipációs kor gyanutlan gyermekei ők, akik nem tudják, hogy *cethal hátán* kötöttek ki és a virágos mezők csak délibáb termékei. Eljön a háborúutáni összeomlás, ezeket a zsidókat váratlanul éri az álombuborékok szétpattanása, idegenül és értetlenül állnak zsidóságukkal szemben, melyhez a sors csapásainak súlya alatt lassanként — nagyon nehezen — majd vallási, majd faji síkon visszahajlanak, vagy összetörve lehullnak. Persze, mindez a kortörténet csupán háttér, a regény csupa történés, fordulat és változatosság. Az előadás módja élénk, lekötő, tele friss meglátásokkal. Pesti kispolgárok életében, titkaiban bogoz ő is, de meglátásai nem fölényesek, rosindulatúak, cinikusak, — van benne szív és lélek, megértő és meglátja a jót is. Molnár Ákos ezzel a regénnyel érdemes írói pályájának egy új, szép állomásához érkezett. (m. e.)

* Lásd: Saadia's Polemic against Hívi al-Balkhi. Ed. Israel Davidson. New-York, 1915. 62. lap, nr. 41., továbbá 90. lap („a circumcisió: megcsönkítés”).

Bánat

Szerte szállnak bús gondolataim.
A hang is fáj, mi belőlem jön!
Sötét színek szürkellenek felém..
Fekete folyam patakzik két szememből.

Miért kergetnek szünös-szüntelen
Repkedő szárnyú, falánk madarak?
Szárnyaik szétnyílnak, csőrük csattog,
Karmaik húsomba marnak!

Hessegetem őket, karom lehanyatlik,
És mind rám terül, bánatomban nem is látok!
Lakmározatok, tépdessetek, marcangoljatok,
Lelkemet tépő sötét madarak...

... Most kiterítve fekszik fehér lelkem,
Sötét bánatsírban...
Ölelj magadhoz, testvérem!
Ne hagyj veszni engem!

dr. Friedmann Hillelné Rab Erzsébet

DR. GRÓZINGER M. JÓZSEF.

A MAGYAR ZSIDÓ KÖZÉP- ÉS KÖZÉPFOKÚ ISKOLÁK
VALLÁSTANI TANTERVE

A diaszpóra zsidóságának a helyzete az emancipációtól majdnem napjainkig terjedő korhoz viszonyítva, nagy változáson megy át. A zsidókérdés mindenütt a megoldandó problémák „első vonalába” került és ennek következtében a zsidó közösség is arra kényszerült, hogy a maga belső „zsidókérdésével” foglalkozzék. A zsidótlanná vált zsidóságot vissza kell vezetni a pozitív zsidó élethez és szinte meg kell tanítani zsidóságára. Az új követelmény új feladat elé állítja a zsidó középiskolák minden tanárát, de elsősorban a vallásanárt. Dr. Grózingert M. József a zsidó renaissance-ba vetett hittel szerkesztette meg a zsidó középiskolák új vallástani tantervét. A tanterv alap gondolata az új zsidó élet legfontosabb követelményének felel meg, amikor kimondja, „*hogy a zsidó iskola vallástani-tanításának conditio sine qua non-ja a hittani ismeretek mellett a héber nyelv elsajátíttatása*”. Ennek megfelelően a vallástani tanterv (heti öt tanítási órát véve alapul) két részre oszlik: 1. a héber nyelv és irodalom és 2. a tulajdonképpeni vallástani anyagának a megállapítására. (A zsidó történelem tanítása, technikai okokból, csak a rendes történelemórákon adható meg.) Ami a héber nyelvet és irodalmat illeti, itt a követelmény ugyanaz, mint amit a hivatalos tantervi „*Utasítások*” ad három élő nyelv tanításához. Vagyis jelen esetben a négy alsó osztályban a héber nyelv gyakorlati ismerete szóban és írásban, a felső osztályokban pedig — négy évre megfelelően elosztva — a héber irodalom legfontosabb mozanatainak ismertetése a Bibliától a legújabb héber irodalmi termékekig. Az eddigi tantervek a héber irodalomra már csak azért sem helyeztek nagy súlyt, mert a tanulókat nem készítették elő arra, hogy erejtiben olvashassák az irodalmi termékeket. A tulajdonképpeni vallástani tanításának pedig az a célja, hogy a „*tanuló a mindennapi vallásos élet gyakorlati és elméleti tudnivalóinak birtokában legyen*”. Ezt a tudást két könyv segítségével lehet megszerezni: a jól megszerkesztett *szidurral* és a Rasi-magyarázatos *chumossal*. A szerző nagyszerű utasítást ad a két könyv anyagának nyolc évre történő elosztására. A „*Tanterv*”-ben a részletes utasítást kitűnő pedagógiai elméleti alapvetés előzi meg. Hisszük és reméljük, hogy a szerző tantervének hivatalos elfogadása és megvalósítása esetén valóban olyan zsidó generáció nő fel, amelyik tudatos és értékes életet fog élni éppen az iskolában tanultak alapján.

C. E.

Dr. Hahn István: *A Fény Ünnepe*. (Javne-könyvek. III. Kiadja a Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetsége, Budapest.) A vallásos megnyilatkozásoknak érzelmet megindító ereje jelentékeny mértékben táplálkozik az ünnepek bensőségéből és áhítatából. Tartalmuk és jelentőségük megismerése csak fokozza és tudatosítja a tisztéletet, ezért az ilyen irányú, jól megírt mű vallásos feladatot is végez. Ilyet teljesít dr. Hahn Istvánnak Chanukkáról szóló könyve, amely történelmen, eszméken, tanításokon keresztül szemléli, hogy a makkabeusok emlékezetében mi az örökérvényű, jelenünkhöz is szóló szubsztanciális tartalom. Az utóbbi években több munka íródott Chanukkáról, talán azért, hogy a két évezred óta tisztán vallási síkon értékelt ünnepben megmutatkozzék a nemzeti elem, a zsidóság heroizmusa is. A szerző világos történetlátásában ismerteti a zsidó és görög szellem találkozásának hatását és a Palesztinában kialakult legszélsőbb asszimiláció reakcióját: a hős hasmoneus ellenállást és diadalt. A második részben az ünneppel kapcsolatos zsidó irodalmat szólaltatja meg. A zsoltárok, a Makkabeusok könyvei, Josephus, a hagyományos irodalom és kódexek szemelvényei, továbbá szépírók, költők, kutatók alkotásai érzékeltetik és viszik közelebb a ma emberének lelkéhez Chanukka tartalmát. Ezt úgyesen egészíti ki az ünnep művészeti elemeinek (a menórák különböző típusairól hallunk itt) és zenei vonatkozásainak bemutatása. Szép illusztrációk, kották díszítik a tetszetős kiállítású kis kötetet, amelynek komoly szerzője egyaránt megmutatja szakavatottságát, akár tudományos, akár népszerű tárgy feldolgozásában.

Dr. Komlós Ottó

KOMLÓS ALADÁR: „AZ ELSŐ CSILLAG”. Ami ezt a kis művet elsősorban szimpatikussá teszi, az, hogy látszik rajta a becsületes töprengés s a szinte önkínzó nyugtalan-ság, mellyel az író feleletet keres a saját maga által feltett kérdésre, mikép lehetséges, hogy ez a fajta, mely látszólag oly távol áll mindentől, ami hősi, emelkedett s túl van a földhöztapadt haszonelvűségen, mégis emelkedetten, földtől, haszonelvűségtől elszakadva gyakorolni tudja a legtisztább hősiességet abban a pillanatban, amikor sor kerül rá. Az író körül néz a társadalomban, éles nagyítóüvegen néz körül s meglát mindent, ami megvetendő a zsidóságban, meglátja a fekélyes és eltorzult lelket, a bűnöket és gyengeségeket, a gyávaságot és hitványságot, könyörtelen tisztasággal és elfogulatlansággal. De ugyanakkor meglátja a fekélyek alatt a tiszta és síma hőrt, az ocsmány bűnök alatt az illetlen ősi erényeket, a beteg ösztönök mögött az egészséges lelket, az élveboncolt s itt-ott rothadó individu-umok mögött magát a hősi elszánásra kész, örök-zsidó közösséget. S felszabadulva adja meg a választ a saját maga által feltett fájó kérdésre: az egyén lehet bűnös, ingatag, gyáva, kapzsi, szökésre hajlamos, de a fajta ereje, szelleme s még *valami*, ami ezt a fajtát évezredek folyamán mindig átítatta és összekovácsolta, abban a pillanatban, mikor az egyént bűne és hitványsága a földre nyomná, felemeli és megtisztítja; hősvé nemesíti és mennybe emeli a közösséget. Igényes írás Komlós Aladár egyfelvonásosa, gondolkozásra készítő, felkelti az olvasóban a véleménynyilvánítás vágyát, velünk marad akkor is, ha a könyvet már félretettük. Azokból a zsidó írásokból való, melyeket szívesen nevezünk zsidó írásoknak. (s. i.)

BÚS ILONA: TÜKÖR. (*Versek. Officina. 1941.*) Egy asszony versei és egy asszonyi élet gondoljai, témái, vergődései sóhajtának belőlük az olvasó felé. Még a költői képek és hasonlatok is az asszonyi gondolkörből valók. Egyik versének címe: *Az én háztartásom*, másiké: *Fehérneműszekrényhez*, egy harmadiké: *Tükör*. És ez így van rendjén. A költő lelkét az rezdíti meg, amivel közvetlenül érintkezésben van. És Bús Ilona az asszonyi motívumokon át is — s ez a legnagyobb dicséret — a költők örök témájának: a halálnak, elmúlásnak, bánatnak révébe fut be. Nagyon szépeket mond Bús Ilona a szegényekről, de legszébbek és legtisztábban szárnyalók édesanyjáról szóló versei, akinek például halálakor tizenhárom gyertyát gyujtanak meg, amennyit péntek esténként gyujtani szokott. A karácsonyesti szegény vendég várásának motívumát is mily szépen lehetett volna széderestire áthangolni, amikor a zsidó ház ajtót tár minden szegény elé... Mindent összevéve: ezek a versek egy igazi költői lélek megnyilvánulásai és vannak köztük, melyek megírásukban is igazi művészi magasságot érnek el. (m. e.)

ANIÁNE: KÖNNYEK KÖNYVE. Egy széplelkű asszonynak meghatóan szép könyve ez a kötet. Emlékező lírai írások a szerző édesatyjáról, Löw Lázár nagy hírű ungvári rabbiról, aki jeles kiválósága volt a magyar orthodox rabbikarnak, családjáról, önmagáról, kortársakról. *Glückl von Hammeln* memoárjai jutnak eszünkbe, mikor e szép könyv lapjait forgatjuk. Mai olvasónak is érdekes, késői olvasóknak még érdekesebb lesz olvasni, hogyan élt, gondolkodott, viselkedett a XX. század fordulóján egy művelt, poétikuslelkű zsidó asszony. A belső átélés heve hatja át a könyv lapjait, melyekről egy jó értelemben vett „széplelék” körvonalaí bontakoznak ki előttünk, akiben a zsidó érzés és a világi műveltség gyönyörű harmóniában olvadnak össze. (m. e.)

VALAMENNYI ITT ISMERTETETT
ÉS MEGEMLITETT KÖNYV KAPHATÓ

Gondos Sándor

modern zsidó könyvesboltjában.

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-UT 53. Telefon: 425—828.

LOHR MÁRIA „Kronfuszt” vegytisztító és kelemfestő

Gyár és központ:
VIII., Baross-utca 85.
Telefon: 130—237
144—302

KRÓNIKA ÉS SZEMLE

Vitéz nagybányai Horthy István

A magyar országgyűlés ünnepélyes formák között vitéz nagybányai Horthy Istvánt Magyarország kormányzóhelyettesévé választotta. Amikor a kormányzóhelyetteségről szóló törvény meghozatott, Kormányzó Urunk az ajánlás jogáról lemondott, és a törvényhozás két háza vitéz nagybányai Horthy Istvánban találta meg azt a méltó férfiút, aki Kormányzó Urunkat helyettesítheti és a vállaira neheződő feladatok roppant súlyát megoszthatja vele. Az a huszonkét év, mióta a Kormányzó Úr a nemzet élén áll, a nemzet felemelkedésének kora, melynek dicsőséges eredményei mindenkor Kormányzó Urunk nevéhez fognak fűződni. Történelmi munkájában most a nemzet egységes akaratából méltó segítő társat kapott vitéz nagybányai Horthy István személyében. A kormányzóhelyettes a század fia. A szorgos munka embere s egyben a nemes, magyar hagyományok hű őrizője. És mikor az egész magyar nemzet hálával és hódolattal tekint Kormányzó Urunkra, bizalommal és hűséggel veszi körül méltó fiát, a kormányzóhelyettest, mikor díszes és súlyos közjogi méltóságát elfoglalja.

OMIKE-EST BÉKÉSCSABÁN. A békéscsabai OMIKE január havában nagyszabású kultúrestet rendezett. Szabó Ödön dr. lelkes megnyitó szavai után Balázs György dr., az Országos Magyar Zsidó Múzeum őre tartott a közönség lelkes érdeklődése mellett előadást *Mit mesélnek a Szentföld kövei* címen. A nagy tudományos felkészültségről és zsidó érzésről tanuskodó előadás a dicsőséges multat egybekapcsolta a jövővel és az előadónak a zsidó nép jövőjébe, a zsidó országnak és nemzeti életnek feltámadásába vetett mély hitét és meggyőződését juttatta kifejezésre. Fischmann Mihály dr. elnök zárószavai után ért véget a kultúrest.

KÉT RABBICALÁD ÜNNEPE. Február 8-án tartotta a dohányutcai templomban esküvőjét a dunaföldváriak tudós fiatal rabbija, dr. Scheiber Sándor, dr. Scheiber Lajos körzeti rabbi fia Bernáth Líviával, dr. Bernáth Miklós körzeti rabbiszakfelügyelő leányával. A szorongásig zsúfolt templomban jelen volt a pesti izr. hitközség vezetősége, Stern Samu elnökkel az élén. Ott volt a józsefvárosi és a zuglói körzet egész templomgyülekezete, a pesti vallás-oktatói kar, valamint a dunaföldvári zsidó közösség küldöttsége és a barátok, tisztelők örvendő serege. Dr. Bernáth Miklós gondolatokban gazdag, mélyenszántó beszédben, dr. Scheiber Lajos pedig a büszke apa boldogságával adta áldását az ifjú párra.

RABBIVÁLASZTÁS. A sárbogárdi orth. hitközség dr. Roth Sándort, a nagytétényi orth. hitközség főrabbiát egyhangú lelkesedéssel főrabbiává választotta.

A BUDAI HITKÖZSÉG ÚJ ELŐLJARÓSÁGA. A budai hitközség új képviselőtestülete most megválasztotta a tisztikart, amely a következőkből áll: Dr. Csobádi Samu elnök. Vető Sándor és Goldberger Sándor alelnökök. Aczél Gyula, dr. Bene Sándor, Bicskei Jenő, Dembitz Gyula, Fahn Fülöp, dr. Gerő Géza, Katona Gyula, Kertész Zoltán, Lőrincz Géza, Pap Lajos, Rejtő Ármin és Sebők Zsigmond előljárók. Az új vezetőséget dr. Benoschofsky Imre főrabbi és dr. Heller Bernát professzor üdvözlötte.

AZ ENYINGI IZRAELITA HITKÖZSÉG január 1-én megtartott évi rendes közgyűlésén dr. Polgár László hitközségi elnök ismertette az előljáróság javaslatát, mely az 1942. évre 3000 pengő megszavazását ajánlotta az OMZSA céljaira. A közgyűlés a javaslatot egyhangú lelkesedéssel elfogadta és a 3000 pengő előteremtésére 90%-os pótdát szavazott meg.

A DEBRECENI STATUS QUO ANTE HITKÖZSÉG KULTÜRESTJE. Szépen sikerült kultürestet rendezett január havában a debreceni status quo ante hitközség. Dr. Weisz Pál, a népszerű, fiatal főrabbi mondott megnyitó beszédet, amelyben mindenekelőtt megemlékezett Kiss József és Makai Emil halálának huszadik, illetve negyvenedik évfordulójáról, azután azt fejtegette, hogy milyen zsidótlan szellemben működött a mult század végének és e század első évtizedeinek úgynevezett „asszimiláns” felekezeti sajtója. Mint az új zsidó publicisztika egyik elsőrendű reprezentánsát üdvözlötte Sós Endrét, a Budapestről érkezett vendégelőadót. Sós Endre arról beszélt, hogy pozitív zsidósággá kell átalakítani a haladó zsidóságnak azokat a tömegeit, amelyeket csak a születési véletlen, a tehetetlenségi nyomtaték, vagy dac-beállítottság tart meg a zsidóság számára. Lélek-zsidókra és szellem-zsidókra van szükség. Ezek a lélek-zsidók és szellem-zsidók tudnak maradéktalan őszinteséggel és becsületességgel beilleszkedni a magyarságba is, mert tudják, hogy magyarságuk és zsidóságuk között ellentét nem támadhat. A pozitív zsidó nem hajótöröttje, hanem öntudatos, gerinces tagja a magyar társadalomnak is. Az ötnegyedórás előadást nagy tetszéssel fogadta a publikum, amely — élén a főrabbiával — több ízben tapsal szakította meg az előadó fejtegetéseinek azt a részét, amelyben a hitehagyások gyávaságát ostromozta. Gellért Katalin zsidó költők verseiből szavalt nagy sikerrel.

BRÓDY LÁSZLÓ ÉS KUTI LÁSZLÓ SZERZŐI ESTJE. Február 26-án folyt le nagy sikerrel Bródy László és Kuti László, a két jeles költő szerzői estje a Goldmark-teremben. Szép Ernő szellemes bevezetője után Sós Endre tartott tartalmas előadást a két költőről, majd Kornis Kató, Palotai Erzsébet, Rózsa Mária, Tordai Judit, Zátony Kálmán, Gellért Lajos és Miklós Marcell elmondtak, Ernster Dezső és Pogány Zsuzsa pedig Fischer Sándor, Nádor Mihály és Molnár Mihály megzenésítésében elénekelték Bródy- és Kuti-verseket. A zongoránál Fischer Sándor ült. A közönség a Goldmark-termet zsúfolásig megtöltötte.

AZ ORSZ. IZR. TANITÓEGYESÜLET rendezésében dr. Bolgár Ferenc szakfelügyelő „A tanítók és hitoktatók jogi helyzete” címen tartott tartalmas előadást.

KISS JÓZSEF- ÉS MAKAI EMIL-EMLEKÜNNEP PESTSZENTERZSÉBETEN. Sikerült Kiss József- és Makai Emil-emlékűnnepet rendezett a pestszenterzsébeti hitközség. A megnyitót Pécsi Illés mérnök tartotta, azután Komlós Aladár Kiss Józsefről, Sós Endre pedig Makai Emilről beszélt. Faragó Erzsébet Makai Emil vallásos költeményeiből szavalt, Palotai Erzsébet pedig Kiss József Jehováját mondta el. Dr. Molnár István rabbi zárószavával ért véget a magasztos kultürest.

Rituális előírásoknak megfelelő húsvéti szőlőlé kapható

HOFFMAN-féle orth. כשר vendéglőben

Széderestére előjegyzést elfogad.

BUDAPEST. VI., RÉVAY-UTCA 4-B. TELEFON: 123-843

TOLLHEGYRŐL

Hol van Sára, a feleséged?

Mikor az átutazó vendégek inkognitójában a három bibliai angyal betért Ábrahám ősatyánk hajlékába, ezt a kérdést intézték a vendéglátó házigazdához:

— Hol van Sára feleséged?

— A sátorban. — válaszolta Ábrahám.

Szerényen és szemérmatosan a sátorban húzódott meg Sára, az „Isteni Fejedelem” hitvese. Nem udvarolt a jövevényeknek és nem is udvaroltatott magának. Rebeka ősatyánk ugyancsak nem kifelé élt, hanem fiai nevelésével volt elfoglalva. Jákob ősatyánk feleségei, Rachel és Lea szintén a hitvesi kötelesség, gyermeknevelés és gondozás nemes munkáját tűzték ki életcélul. Felnevelték Izrael tizenkét törzsfőjét. Azt is tudjuk bölcsseink írásaiból, hogy őseink az egyiptomi rabszolgasághól a „bisvil nösím cad-kónijausz”, az erkölcsös zsidóasszonyok érdemeiért szabadultak ki százkilencven évvel a kiszabott idő előtt.

A szentírás az ősanákat, a Mirjamokat, Deborákat és Hannákat állította oda a zsidó asszonyok mintaképeül. Így lett a háziasság, erkölcsösség, hitvesi hűség, anyai gondosság, szívjóság és családi bensőség a zsidó asszony szent hivatása, úgy mint azt a bölcs király a klasszikus és szachilban oly megkapóan ecseteli. Korunk nagy vallásfilozófusa, a halhatatlan S. R. Hirsch pedig azt mondja: „Die Frau sei die Priesterin des Hauses”. Kell ennél fenségesebb életcél? A ház papnője, ki nemes lelkülete, vallásossága és szívjósága által irányítja a zsidó ház benső életét. A hitves, aki a mai sivár és oly véghetetlen rideg külső élet küzdelmeiben új erőre serkenti a kifáradt családfőt. Az anya, aki gyermekei első nevelési fázisában elülteti a zsidó erkölcsi felfogás palántáit. Ez a zsidó asszony magasztos hivatása. Vallásunk szerint a zsidó asszony működésének súlypontja nem a külvilágban, hanem a családi tűzhely mellett van kijelölve.

Sajnos, a mai kor zsidó asszonyainak egy része még mindig az új, modernizmus felé hajlik és teljesen letért a bibliai hivatás útjáról. A családi tűzhely melegét felcsérélte a társadalmi hazugságokra, a vallásos élettiszta atmoszféráját a szórakozóhelyek fülledt levegőjére. Legfőképpen kincsét, gyermekeinek nevelését pedig rábízta idegen, legtöbb esetben teljesen vallástalan, fizetett alkalmazottakra. Emellett a zajos külélethez élő zsidó asszonyok mérhetetlen erkölcsi kárt okoznak felekezetünknek, mert viselkedésük által valósággal kiprovoálják a zsidógyűlöletet. Így fest a

modern látszatélethez élő zsidóasszony, ami szomorú perspektívát nyújt a jövő nemzedék hitvesi és anyai hivatására nézve.

★

Írásom természetesen csak a kirakat-életet élő, zajos, de üres életet folytató kisebb számú asszonyoknak szól. Annál örvedetesebb a jótékonyság, könyörületesség és emberszeretet oltárán áldozó, sárai jellemű zsidó asszonyok nemes seregének nagyértékű munkálkodása, amelyre mint a zsidó közélet régivágású, de törhetetlen hűségű szolgája, a Mindenható áldását kérem.
Korein Dezső

HÁZASSÁGOK.

Weisz Ernő szücsmester (Kolozsvár), Fischer Lili (Mezőriács) január hónapban házasságot kötöttek.

Várdi Miksa cukorkagyáros és Gál Zsófia, Gál Samu hírlapíró leánya február hónapban Nagykárolyban házasságot kötöttek.

HALÁLOZÁSOK.

Jungreis Antal, a gyöngyösi aut. orth. izr. hitközségnek 42 esztendőn át volt főrabbiája február hónapban hosszas szenvedés után elhunyt. Földi maradványait a hitközség Gyöngyösre vitette és ott óriási részvét mellett temették el a Szent Egylet által adományozott díszsírhelyen. Temetési szertartása a templomban folyt le. Végtisztességén nagy számban jelentek meg az idegenből összejött hívek és a város zsidóságának apraja-nagyja.

Kohn Samu 87 éves korában Budapesten elhunyt. Felekezetének buzgó tagja volt és évtizedeken át tevékeny részt vett a hitközségi életben. Temetését, mely nagy részvét mellett folyt le a rákoskeresztúri temetőben, dr. Rosenák Miksa és dr. Kertész Adolf előljárók, Eppler Sándor főtitkár, dr. Csörgő Hugó, dr. Munkácsi Ernő és mások sokan jelentek meg. Az elhunytban dr. Kohn Zoltán taufelügyelő édesatyját gyászolja.

Schreiber Kálmán Nagybányán nyolevanöt éves korában február elsején csendesesen elhunyt. Gyászolják gyermekei: Schreiber Izidor, dr. Hirschné, Rosner Henrikné, Ormos Andorné.

BOROS JÓZSEF

SIREMLÉKEK nagyraktára kizárólag: Budapest. VII.

DOB-UTCA 2

(Károly-körúti sarokház)

Telefon: 227-096

Modern fedőlapos
virágvázás siremlékek

**OLCSÓ
ÁRAK**

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Vadász-u. 11.

Hungária Hirlapnyomda R. T. Budapest. Felelős: Bánó Lehel igazgató.

Engedélyezve: 20700/1938. XII. M. E. sz. alatt.

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragómesterek sírkőraktára
Budapest, VII., Károly király-út 3/c
Dob u. sarok Tel. 226-082
RENDKÍVÜLI OLCSÓ ÁRAK!

A Pesti Chevra Kadisa

Izr. Szentegylet február hó 16-án, hétfőn délután fél 6 órakor a Rumbach Sebestyén-utcai zsinagógában Jóm Kippur Kotaun istentisztelettel kapcsolatosan

alapítási ünnepélyt

rendezett, amelyre tagjait meghívta

a Pesti Chevra Kadisa előljárósága

ÁBRAHÁM

Mindig aktuális ifjúsági regény tíz művészi illusztrációval. A legalkalmasabb ajándék. Ára 4.— pengő. Ifjúsági közületeknek 2.80 pengő. Megrendelhető a szerzőknél: DR. ROSENTHAL LÁSZLÓ, Tata és DR. WEINBERGER JÓZSEF, Budapest, Soroksári-utca 70.

BARBIEN

késnélküli borotválópor

MINDENKIT MEGHÓDÍT

Kérjen árajánlatot!

BARBIEN VEGYIPAR, BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 30.

Telefon: 426—210

PERZSASZŐNYEGET

LEGMAGASABB ÁRON

VESZ STERNBERG

DOB-UTCA 2. TELEFON: 342-937

1 recamier + 4 szék = 2 személyes

RECAMIER

Szab. bej.

ÜLÉS, FEKVÉS

EPEDA, LÁNCZ KÁRPITOS

Podmaniczky-utca 19

FOTELÁGY

78 P

Dr. Grózinger M. József

A magyar zsidó közép- és középfokú iskolák
vallástani tanterve.

Ára 1 pengő.

Kapható a szerzőnél: Budapest, VII., Aréna-út 70.

Legújabb

párisi modellek

tökéletes
kézimunka

hártyavékony

kidolgozás

Szombattartó cég

Parókát készít

la hullámosított hajból

Tartós hullám

Manikűr

Hajfestés

Olcsó árak!

HEISZ JENŐNÉ

női fodráz és paróka készítő

Bp. VI., Vasváry Pál-u. 4

Ami a szülőköt legjobban érdekli
Leány- és fiúruha.
Leány- és fiúkabát

LITZMANN IRMA
Budapest, VI. ker.,
Király-utca 18. sz.

Hajszálak végleges kiirtása villannyal

Szépségápolás. Szemölcsirtás. Quarz.
Pollák Sarolta kozmetikai intézete,
Andrássy-út 32. I.

Cégem specialitásai (házikezeléssel):
«Miracle» szőrtelenítőszer
vagy «Miracle» szőkítő-
kenőcs.

«Miracle» krém, szappan,
pouder, rouge, a kozme-
tika vívmánya.

(Kérjen
prospektust.) Tanítványképzés.

FÜRTH

lakástakarító- és féregirtó vállalat

**BUDAPEST, V.,
CSÁKY-U. 7. II. em.**
TELEFON: 124-455

Lelkiismeretes munka

Príma referenciák

Üvegtetőcserép és Eternit

szabványméretű
drótbetétes üveg

IFJ. WEISS GYULA
Budapest, V., Vadász-utca 29.

ÜVEGHÁZ

Telefon: 110-114*

Elegáns

**CSECSEMŐ-
KELENGYÉK**

SZÉKELY JENŐ
Petőfi Sándor-utca 9

Takarékos családok
olcsón és jól vásárolhatnak
KLEIN ANTAL
divatházában Bpest, VII., Király-u. 49

Selymek, szövetek, vászonárak.
Kelengyék, kötöttárak és női konfekció

Raktáron levő

síremlékek
mélyen leszállított áron
Lőwy J. utóda

Budán II., FŐ-UTCA 79 (PALFFY-TÉR MELLETT)
TELEFON: 35-15-81

Mindent megtalál nyolc házban levő
raktárainkban

Használatos új

iroda **BUTOR** vétel
lakás eladás
antik csere
kölcsönzés

Csillárok, műtárgyak * Perzsa-torontáli szőnyegek
Kombinált szobakülönlegességek

Áruházi rendszer

UNIVERSAL VII, Wesselényi-u. 8.
Telefon 137-842, 135-869

tökéletes **KLISÉ** :

König és Bayer

WESTELLÉNYI-UTCA ALMÁSSY-TÉR SAROK
VIICSENGERY-UTCA 1 T: 135-991